

Prevence rizikového chování fotbalových fanoušků

Tomáš Kotas

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tomáš Kotas**
Osobní číslo: **H160070**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Prevence rizikového chování fotbalových fanoušků**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální pedagogiky, sociologie, vzdělávání dospělých a psychologie sportovních fanoušků.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního šetření formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat a jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MAREŠ, Miroslav, Josef SMOLÍK a Marek SUCHÁNEK. Fotbaloví chuligáni: evropská dimenze subkultury. Brno: Centrum strategických studií, 2004. ISBN 80-903333-0-3.

SEKOT, Aleš. Sociologické problémy sportu. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2562-8.

SLEPIČKA, Pavel. Sportovní diváctví. Praha: Olympia, 1990. ISBN 80-7033-012-0.

MACHO, Milan. Zlatá kniha fotbalu. Praha: XYZ, 2006. ISBN 978-80-7388-251-8.

COUFALOVÁ, Bronislava, Jan PINKAVA a Veronika POCHYLÁ. Trestněprávní odpovědnost ve sportu. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-88-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lenka Venterová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

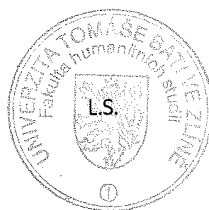
10. ledna 2019

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2019

Ve Zlíně dne 10. ledna 2019

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použítou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 12.4.2019

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením - užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je prevence rizikového chování fotbalových fanoušků. Teoretická část vymezuje základní pojmy a vztah problematiky k sociální pedagogice. Zaměřuje se na historii a vývoj fotbalového chuligánství v Anglii a v České republice, přičemž hledá možné příčiny tohoto sociálně patologického jevu. Následně představuje realizovanou prevenci, protichuligánskou politiku a současně také úlohu sociálního pedagoga, jakožto aktéra prevence. Praktická část se zaměřuje na zjištění příčin fotbalového chuligánství a na základě zjištěných skutečností je navržen základní rámec vhodných opatření, která mají přispět k eliminaci rizikového chování na fotbalových stadionech.

Klíčová slova: fanoušci, chuligáni, fotbal, kamarádi, skupina, příčiny násilí, prevence, opatření, sociální pedagogika

ABSTRACT

The topic of this thesis is the prevention of risky behavior of football fans. The theoretical part defines the basic terms and the relation of the issue to social pedagogy. It focuses on the history and development of football hooliganism in England and the Czech Republic, looking for possible causes of this pathological phenomenon. Subsequently, it represents the implemented prevention, anti-hooligan politics, and at the same time the role of a social educator as an actor of prevention. The practical part is focused on finding the causes of football hooliganism and on the basis of the found facts there is proposed a basic framework of suitable measures to contribute to the elimination of risky behavior at football stadiums.

Keywords: fans, hooligans, football, friends, group, causes of violence, measures, prevention, social pedagogy

Rád bych tímto poděkoval Mgr. Lence Venterové za odborné vedení mé bakalářské práce, vždy přítomnou ochotu, cenné rady, vstřícnost a především trpělivost. Zároveň děkuji všem, kteří se výzkumu zúčastnili.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	12
1.1 STAV ZKOUMANÉHO TÉMATU V LITERATUŘE A DOKUMENTECH	13
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	14
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM	15
2 FOTBALOVÉ CHULIGÁNSTVÍ A JEHO HISTORIE	16
2.1 VÝVOJ FOTBALOVÉHO NÁSILÍ V ANGLII	17
2.2 VÝVOJ FOTBALOVÉHO NÁSILÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	21
2.3 PŘÍČINY CHULIGÁNSTVÍ A POLITIZACE FANOUŠKŮ	24
3 PREVENCE A PROTICHULIGÁNSKÁ POLITIKA	28
3.1 PROTICHULIGÁNSKÁ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE	29
3.2 TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST A SKUTKOVÉ PODSTATY.....	32
3.3 ÚLOHA SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA.....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	37
4.1 CÍL VÝZKUMU, VÝZKUMNÉ OTÁZKY	37
4.2 VOLBA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	38
4.3 VÝZKUMNÁ STRATEGIE A METODA SBĚRU DAT.....	39
5 ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA VÝZKUMU	40
5.1 PŘÍPRAVA A REALIZACE ROZHOVORŮ.....	40
5.2 ROZBOR A INTERPRETACE DAT.....	40
5.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU	41
6 SHRUTÍ VÝZKUMU, DISKUSE.....	48
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	52
ZÁVĚR.....	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	61
SEZNAM TABULEK	62
SEZNAM PŘÍLOH	63

ÚVOD

Prevenici rizikového chování fotbalových fanoušků, coby téma mojí závěrečné práce, jsem si zvolil ze dvou důvodů. Tím prvním je má profese. Pracuji u Policie České republiky, kde s agresivními fotbalovými fanoušky přicházím často do kontaktu. Druhým důvodem je fotbal samotný, kterému se ve volném čase věnuji, ať už aktivně jako hráč, tak i pasivně z pohledu diváka, který navštěvuje fotbalová utkání po celé Evropě. Vzhledem k těmto faktorům mi problematika diváckého násilí není vůbec lhostejná. Rizikové chování fotbalových fanoušků aneb fotbalové chuligánství je celospolečenským problémem, jelikož tyto osoby, co se nazývají fanoušky, neznají žádné mantinely. Nikde není psáno, že k tomuto jednání musí docházet pouze na fotbalových stadionech. Naopak se tyto boje dnes přenáší do ulic či hromadných dopravních prostředků, kde se shodou okolností může zrovna nacházet kdokoli z nás.

Teoretická část práce je rozdělena do tří kapitol. Hned v té první si vysvětlíme základní pojmy, jako je rizikové chování, prevence rizikového chování, fotbaloví fanoušci či fotbaloví chuligáni. Zároveň si vymezíme vztah tématu k sociální pedagogice. Ve druhé kapitole se věnujeme historii fotbalového chuligánství a jeho vývoji. Popisujeme zde situaci v Anglii a v České republice, a to od dávné minulosti až po současnost. Dále si v této části objasníme možné příčiny fotbalového chuligánství a politizaci fanoušků. V závěrečné kapitole teoretické části se zabýváme prevencí a protichuligánskou politikou. Zde si zrekapitulujeme politiku proti diváckému násilí uplatňovanou v České republice, objasníme si platnou legislativu a možné postihy pachatelů a poté si řekneme něco o úloze sociálního pedagoga, jako aktéra sociálně preventivní činnosti v problematice diváckého násilí.

Praktická část práce obsahuje výzkum zaměřený na zjištění příčin fotbalového chuligánství. Zahrnuje dvě kapitoly, ve kterých definujeme hlavní cíl výzkumu, formulujeme výzkumné otázky, vysvětlujeme volbu výzkumného souboru a popisujeme, jakým způsobem ke sběru dat došlo. Následuje analýza a interpretace získaných dat, přičemž nesmí chybět jejich shrnutí. Zvolen byl kvalitativní přístup výzkumu a k jeho uskutečnění byla využita metoda polostrukturovaných rozhovorů. Praktická část bude ukončena doporučením pro praxi, ve které, v rámci problematiky, hledáme uplatnění pro profesi sociálního pedagoga.

Domníváme se, že abychom mohli jakýkoliv nežádoucí jev eliminovat, je třeba zjistit, proč se tomu tak děje a co jej způsobuje. Proto je hlavním cílem naší bakalářské práce zjistit příčiny fotbalového chuligánství a na základě zjištěných skutečností navrhnout základní

rámec vhodných opatření, která přispějí k eliminaci rizikového chování na fotbalových stadionech.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

Téma naší bakalářské práce jsme nazvali Prevence rizikového chování fotbalových fanoušků. Zpočátku je tedy vhodné si vysvětlit pojmy rizikové chování a prevence rizikového chování. Zároveň si charakterizujeme fotbalové fanoušky.

Rizikové chování – „chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost, a tímto pojmem nahrazujeme doposud používaný termín sociálně patologické jevy“ (Miovský a kol., 2010, s. 23).

Prevence rizikového chování – „za prevenci rizikového chování považujeme jakékoli typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky“ (Miovský a kol., 2010, s. 24).

Fotbaloví fanoušci jsou spjati se svým oblíbeným klubem. S tímto se identifikují, bezmezně věří v jeho výhru a jsou mu věrni jak při vítězství, tak při porážkách. Fanoušek, jako zaujatý pozorovatel, nemusí být schopen objektivně zhodnotit výkony předvedené na hřišti. Fotbal je zpravidla nejen nejoblíbenějším sportem, ale rovněž zálibou fanouška. Fotbaloví fanoušci jsou na svůj klub náležitě hrdí a reprezentují ho i mimo stadion. S oblibou si kupují klubové upomínkové předměty, oblečení, vlajky či šály (Slepička, 1990; Slepička a kol., 2010).

Projevy rizikového chování fotbalových fanoušků mohou mít řadu podob. Na samotných fotbalových stadionech se nejčastěji jedná o kombinaci těchto forem:

- vniknutí diváků na hřiště,
- házení předmětů na aktéry hry,
- výtržnosti (např. konflikty s pořadateli či policisty),
- vandalismus (např. demolování stadionu, zapalování sedaček),
- projevy rasismu a xenofobie (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004; Bakošová, 2013).

Jak uvádí Sekot (2008), rizikové chování fotbalových fanoušků se projevuje také mimo stadiony, a to zejména v jejich blízkosti. Zpravidla se za takové jednání považují činy, při nichž dochází k násilnému překročení obecně závazných sociálních norem, a ve kterých fotbal hraje alespoň dílčí úlohu. Zde se jedná například o organizované bitky radikálních fanoušků, napadání autobusů a hospod s nepřáteli či rabování čerpacích stanic.

1.1 Stav zkoumaného tématu v literatuře a dokumentech

Rizikovému chování fotbalových fanoušků aneb fotbalovému chuligánství se v posledních letech věnuje mnoho světových autorů. Nezbytné je však podotknout, že se zabývají především chuligánstvím jako takovým a hledají jeho příčiny či možná represivní opatření. Z hlediska prevence tohoto nevídaného fenoménu literatura mírně pokulhává. V práci čerpáme jak z domácí, tak i ze zahraniční a cizojazyčné literatury. Totéž platí o praktické části.

Domácí literatura

Z domácí literatury je pro naši práci stěžejní kniha *Fotbaloví chuligáni* od Mareše, Smolíka a Suchánka (2004) a *Fotbalové chuligánství: historie, teorie a politizace fenoménu*, jejímž autorem je Josef Smolík (2008). Autoři obou publikací na úvod charakterizují fotbalové chuligánství, jeho příčiny a vývoj. Dále popisují dění v České republice, přičemž se zabývají represivními a preventivními opatřeními a vymezují jejich aktéry. Historií a současností sociální pedagogiky se ve své publikaci *Základy sociální pedagogiky* věnuje Blahoslav Kraus (2008). Jak je patrné z názvu, kniha se zabývá samotnými základy této disciplíny a poskytuje mnoho upotřebitelných poznatků k porozumění našeho oboru.

Zahraniční literatura

Ze zahraniční literatury je pro naši práci zásadní *Terminologický výkladový slovník zo sociálnej pedagogiky*, jehož autorkou je Zlatica Bakošová (2013). Na tuto publikaci jsme se v případě nejasností mohli vždy obrátit a byla nám klíčovou oporou po celou dobu práce. Dále jsme hodně čerpali od Kinga a Knighta (2005), kteří jsou autory knihy *Hoolifan: třicet let násilí*. Bývalý fotbalový chuligán v knize popisuje přerod malého nevinného chlapce v klíčovou postavu proslulého chuligánského gangu a zároveň komentuje snahy státního aparátu a policie v rámci prevence a represe. King (2006) ve své práci *Anglie hraje venku*, ukazuje mentalitu anglických chuligánů, tedy prvních fotbalových výtržníků vůbec.

Cizojazyčná literatura

Nelze si představit žádnou práci o diváckém násilí na fotbalových stadionech, aniž bychom nečerpali z původních textů britských autorů. Z cizojazyčné literatury je nepostradatelná publikace *Football and Football Hooliganism*, jejímž autorem je Williams (2001). Autor se zabývá možnými změnami v legislativě proti diváckému násilí a zároveň se zamýšlí nad jeho prevencí. Historii nejen fotbalového násilí líčí Smith (1983) v práci *Violence and Sport*, zatímco nad příčinami této problematiky uvažuje Wann (2001) v publikaci *Sport fans: the psychology and social impact of spectators*.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Téma Prevence rizikového chování fotbalových fanoušků je bezpochyby úzce spjato se sociální pedagogikou. Jak uvádí Knotová (2014), sociální pedagog se v praxi běžně setkává s abnormálními sociálně patologickými jevy (dnes je označujeme rizikovým chováním) jako je například extremismus, sprejerství, vandalismus nebo násilí na fotbalových stadionech. Právě divácké násilí může v sobě současně zahrnovat i další nežádoucí jevy.

Pojetí sociální pedagogiky se měnilo dobou a ani dnes není tento obor vymezen jednoznačným konceptem. Přístupy se mohou lišit jak v jednotlivých zemích, tak i ve vnímání samotných autorů. Obecně se setkáváme s užším a širším vymezením sociální pedagogiky (Kraus, 2008). Dle autorů Pedagogického slovníku vycházejících z užšího pojetí je „*sociální pedagogika disciplína pedagogiky zabývající se širokým okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých... Sociální pedagogika má tedy neobyčejně významnou úlohu v současné společnosti, v důsledku narůstající sociální patologie, kriminality mládeže aj.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 217). Příkladem širšího pojetí může být J. Schilling, dle kterého má sociální pedagogika sloužit všem lidem, bez ohledu na věk, a zároveň jim má pomáhat překonat různé životní situace (Kraus, 2008).

Sociální pedagogika má nezastupitelnou roli v prevenci, a to zejména u mládeže. „*Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže patří k ústředním oblastem předmětu sociální pedagogiky v Německu, Polsku, ale i na Slovensku a v České Republice. V 19. a 20. století šlo především o sekundární a terciární prevenci, v současnosti se její zájem přenáší zejména na oblast primární a sekundární prevence*“ (Bakošová, 2013, s. 334). Cílem *primární prevence* je předcházet tomu, aby vůbec problém nastal. Do *sekundární prevence* řadíme práci s osobami, které již patří k rizikové skupině. *Terciární prevenci* lze vysvětlit jako přímou činnost s jednotlivcem nebo se skupinami, které již jsou nějakým způsobem poškozeny (Bakošová, 2011).

V souvislosti se sociální pedagogikou se často hovoří o sociálně výchovné činnosti v terénu, tedy práci s konkrétní rizikovou skupinou v jejím původním prostředí. Podstatné je těmto osobám nabídnout možnost seberealizace a poskytnout alternativu k vybití své přebytečné energie, aniž by se dopouštěly nežádoucího jednání. Autor uvádí příklad na fotbalovém chuligánovi, který by v případě podpory ze strany sociálního pedagoga mohl svoji agresivitu ventilovat například tréninkem bojových sportů (Kraus, 2008).

1.3 K základním pojmům

Projevy rizikového chování fotbalových fanoušků, včetně charakteristiky, jsme si již vymezili. Proto si nyní definujeme další pojmy nezbytné k porozumění problematice. Jak uvádí Mareš, Smolík a Suchánek (2004), v souvislosti s tímto nežádoucím chováním se nejčastěji setkáváme s výrazem fotbalové chuligánství a jeho aktéry označujeme za fotbalové chuligány. Proto je nutné odlišovat fotbalové chuligány od běžných diváků.

Fotbaloví chuligáni se sdružují v partách tvořenými radikálními příznivci konkrétního fotbalového klubu. Záměrem jejich návštěvy utkání je vyvolat konflikt s obdobně smýšlejícími skupinami soupeře, a to ať už na stadionu či v jeho okolí. Většina chuligánských gangů má své pojmenování, včetně výborné organizační struktury. Fotbaloví chuligáni jsou mnohdy spjati pouze se svým gangem, zatímco s klubem se neidentifikují. Jelikož se mnoho chuligánů individuálně angažuje v kriminálním prostředí, není výjimečná spolupráce chuligánských skupin s kriminálními organizacemi. V této souvislosti se jedná zejména o obchod s drogami a násilnou kriminalitu. Tato spolupráce však není pravidlem. Chuligánskou partu zpravidla tvoří mladí muži okolo 20 let věku. Funguje v ní určitá hierarchie, role jsou rozděleny na řadové členy a vůdce. Vůdcem skupiny je obvykle osoba ve věku okolo 30 let, pro kterou je činnost skupiny v žebříčku priorit na prvním místě a která je respektována ostatními členy (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004; Kasal, 2013).

Jak konstatuje Smolík (2008, s. 14), „*samotné pojmenování chuligán (hooligan) vzniklo v 19. století v Londýně podle irské imigrantské rodiny jménem Hooligan či Houlihan, která byla proslulá svým asociálním chováním.*“

Fotbalového diváka je možno charakterizovat jako nezaujatého pozorovatele, který není zasažen soupeřením hrajících celků a utkání sleduje zcela nestranně. Divák se neztotožňuje s určitým klubem, nekupuje si klubové předměty, není oděn do jeho barev. Jeho zájem často není zaměřen jen na fotbal, ale i na ostatní sporty. Prioritou pro diváka je sledování hry samotné a její závěrečné skóre. Jelikož není ovlivněn, je schopen objektivně zhodnotit výkony obou týmu či práci rozhodčích. Fotbalový divák nemusí být nutně pravidelným návštěvníkem fotbalových tribun. Utkání mnohdy sleduje v televizi nebo prostřednictvím médií. Návštěva utkání je pro fotbalového diváka kulturní záležitostí srovnatelnou s návštěvou divadla (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

2 FOTBALOVÉ CHULIGÁNSTVÍ A JEHO HISTORIE

„Jak můj táta říkával, čím rychleji uhasíš oheň, tím napáchá méně škod. Místo toho se dovolilo, aby se to vyvinulo v celou kulturu... Než jsme se nadáli, fotbalové násilí bylo národním sportem. Pro všechny.“

King, Knight, 2005, s. 166

Již od Starověku bylo náplní sportovních soutěží pobavit publikum. Jednalo se především o Olympijské hry, kterým v té době osobně přihlíželo 40 až 50 tisíc diváků. Ti soutěže intenzivně prožívali a rivalita sportujících se přenášela také do hlediště. První zdokumentované výtržnosti diváků pochází ze Starověku. Vrchol nastal roku 532 našeho letopočtu v okolí Konstantinopole, kde chování fanoušků na závodech koňských spřežení přerostlo v politické povstání. V pozdějších bojích zemřelo na 30 000 lidí a jedná se o první známou událost, při které měly projevy sportovních diváků dopad na celou společnost. Velice populární se ve 12. století staly souboje rytířů, přestože původně neměly ryze sportovní charakter. Této formy zdokonalování rytířů v boji se zpočátku obecnost účastnit nemohlo, avšak toto se brzy změnilo a rytířské turnaje navštěvovalo široké spektrum diváků (Slepička, 1990).

Smith (1983) tvrdí, že horkokrevné návštěvníky těchto turnajů nebylo snadné usměrnit a docházelo k tragédiím. Zmiňuje divácké výtržnosti v roce 1274, které byly zaznamenány při rytířském turnaji v Chalonu, v důsledku kterých bylo několik osob usmrceno. Podle Čecháka a Linharta (1986) ve Starověku neexistoval rozdíl mezi sportovními a divadelními diváky. Ještě v 19. století se návštěvníci divadla projevovali pískotem či dupáním, jestliže byli nespokojeni s představením. Běžně docházelo také k fyzickým konfliktům s fatálními následky.

Navzdory snahám zakázat sportovní hry se toto nikdy zcela nepodařilo. Sportovní hry na přelomu 17. a 18. století nabývají na popularitě, což přináší nové diváky. Vedle již tradičních her diváky opět přitahovaly souboje zvířat, populární již v antice. Příznivcům se na nich líbila krutost, při níž se objevovala krev. Milovníci těchto soubojů se projevovali mnohem agresivněji, než návštěvníci sportovních her (Slepička, 1990).

2.1 Vývoj fotbalového násilí v Anglii

Historie nynějšího fotbalu je spojena především s Anglií a na některé otázky není dodnes známa odpověď. Dle některých přinesli tuto hru do ostrovní země Římané, podle jiných to byli Vikingové. Zastánci této teze říkají, že dánští Vikingové na své výpravě do Anglie usmrtili masu jejich obyvatel a s useknutými hlavami si poté kopali. Zápisy hovoří o tom, že fotbal ve 12. století nepochybně znali také ve Francii, tedy v době, kdy byl fotbal v Anglii již hluboce zakořeněn. Sloužil zde jako nástroj k uhlazení problémů mezi vesnicemi, které byly ve vzájemném konfliktu kvůli území. Kopaná se neřídila striktními pravidly, jako je tomu dnes, nebyla nikým řízena a možnosti zákroků byly prakticky neomezené. I vlivem alkoholu zápasy nejednou končily poraněním či úmrtím hráčů (Olivová, 1979). Dějiny diváckého násilí sahají až k samotnému počátku této hry. Podobně jako fotbal vznikl tento fenomén v Anglii, odkud se následně vlivem anglických chuligánů rozšířil po celé Evropě. Proto bývá označován za britskou nemoc (Kasal, 2013).

Vývoj do 80. let 20. století

Zatímco v moderní době se za násilí na stadionech udělují postihy, ve 13. století krvavé výtržnosti pobuřovaly málokoho. Přesto bylo roku 1313 zakázáno organizovat fotbalová střetnutí v Londýně, jelikož diváci tropící výtržnosti způsobovali nesnesitelný hluk. Britští panovníci dokonce považovali fotbal za nejnebezpečnější možnou formu zábavy, což se projevovalo i na univerzitách, kde byla hra zakázána. K jeho renesanci došlo na počátku 19. století, přestože se stále jednalo o divokou hru, bez striktních pravidel, s libovolným počtem hráčů (Olivová, 1979; Macho, 2006). Netrvalo dlouho a na školách byla ustanovena ucelená pravidla této hry. Nic již tedy nebránilo jejímu rozšíření mezi další obyvatelstvo a do okolních zemí. Bylo by však naivní myslet si, že se fotbal zbavil svých neduh – násilí mezi hráči a diváky (Carnibella a kol., 1996). Jak tvrdí Olivová (1979), svá dělnická mužstva si zakládaly také anglické fabriky, načež z těchto se v 70. letech 19. století vytvořily první organizované kluby. Podle Slepíčky (1990) se již celosvětově známý fotbal stává sportem s nejpočetnější základnou podporovatelů. Z tohoto důvodu je nejvíce diváckých excesů spojeno s fotbalovými zápasy.

První ligové zápasy ve Velké Británii se odehrály v roce 1888, přičemž některá utkání navštěvovalo více než 50 tisíc diváků. Vlivem neutuchajícího diváckého násilí bylo mezi lety 1895 – 1897 uzavřeno přes 20 stadionů a podobné množství klubů bylo napomínáno v důsledku negativních projevů fanoušků (Inwood, 2003; Slepíčka 1990). I na počátku

20. století byla celá ligová soutěž poznamenána masovými výtržnostmi diváků, což platilo především v zápasech lokálních rivalů. Hostující příznivci byli těmi domácími zcela účelně napadáni a vyhledáváni (Carnibella a kol., 1996; Williams, 2001).

Jak uvádí (Kasal, 2013), v šedesátých letech se Angličané stali mistry světa, což způsobilo extázi v oblibě tohoto sportu. Vlivem stabilní ekonomické situace se finančně slušně ohodnocená mládež začala sdružovat do skupin. Tyto skupiny, ve kterých převažovali skinheadi, se ve velkém nově účastnily venkovních zápasů svého klubu, tudíž se mohli fanoušci častěji střetávat. Výsledkem bylo množství výtržností a soupeření chuligánských skupin o výsostné postavení.

Typické byly snahy chuligánů o vyhnání soupeřových fanoušků z kotle, který sídlil na opačné straně hřiště. Následovalo surové bití nepřátel a odcizení klubových vlajek. V těchto bitvách byly hlavně u skinheadů k vidění různé zbraně. Nejčastěji se jednalo o kovové hroty na obuvi, ostré hrany na mincích či házení pomerančů, ve kterých byly ukryty žiletky. V sedmdesátých letech chuligánství na britských ostrovech dosáhlo vrcholu a chuligáni se stali centrem mediálního zájmu. Toto již nemohly přehlížet politické špičky a klubům se za výtržnosti udělovaly pokuty se zákazy, které spočívaly v nutnosti odehrát domácí zápasy na cizím stadionu. Samotným chuligánům se ukládaly vysoké pokuty, přičemž často skončili i ve vězení (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Na přelomu 70. a 80. let nebylo již pro chuligánské skupiny snadné se střetnout přímo na stadionu, proto volí jinou taktiku. Aktéři se snaží vyhnout policii, v důsledku čehož se rvačky hromadně přesouvají do přilehlých ulic a parků (King, 1997). V tomto období fotbaloví chuligáni mění vzhled a opouští subkulturu skinheads. Z holohlavých, policií lehce rozpoznatelných rebelů, se stávají chlapečci oděni do značkového sportovního oblečení. Jejich projev se však nezměnil, ba naopak stupňoval. Míra organizovanosti dosáhla vrcholu a chuligánské gangy se začaly stále více ztotožňovat s patriotismem a regionalismem. Mezi nejvýznamnější patřila banda z londýnského Millwallu. Šlo o radikální příznivce místního fotbalového klubu, kterých se jiné obdobně smýšlející skupiny obávaly. Výborně organizovaný gang byl složen z několika frakcí, v nichž byli chuligáni rozděleni dle jejich dovedností v boji. Tato skupina svojí organizovaností a tvrdostí inspirovala další party po celé zemi (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Přestože se nikdy nejednalo o nijak významný klub, pověst agresivních fanoušků ho předcházela. „*Ale byl tu samozřejmě Millwall. Stačilo vyslovit to jméno a hrůzou se vám narovnal záhyb na košili Ben Sherman. Jejich banda byla tou nejobávanější, ale z větší části to byl strach z neznámého. Millwall hrál v nižších divizích, takže kluby první divize se s ním málokdy setkali. Když váš klub měl tu smůlu a byl zatažen do jedné z těch pohárových soutěží, najednou jste byli strašně zklamaní, že nemůžete jít, protože máte rezervovanou rekreaci s přítelkyní nebo s rodiči. Starší kluci zase zjistili, že v sobotu musí dělat přesčas a nemohou se uvolnit. Na Millwall se zkrátka nechodilo*“ (King, Knight, 2005, s. 33).

Vývoj od počátku 80. let po současnost

Obří tragédie nastala roku 1985, kdy při příležitosti finále mezinárodního poháru mezi Liverpoolem a italským Juventusem došlo k neštěstí, při kterém na bruselském stadionu zahynulo 42 osob a téměř 300 dalších bylo zraněno. Příčina byla shledána v chování anglických fanoušků, kteří házeli kameny na italské protějšky, načež došlo k prolomení ochranné zdi a následnému ušlapání především italských fanoušků (Sekot, 2008). Podle Kasala (2013) se jednalo o zlomovou událost, po které byly britské kluby vyřazeny na 5 let ze všech pohárových soutěží v Evropě. Britské bezpečnostní složky začaly proti fotbalovým chuligánům používat novou strategii, která se projeví v následujících letech.

Změna byla zpozorována i chuligány, kteří byli stále více pod dohledem. „*Policie je už tak dobrá, říkal, že jsme víc pod tlakem než dříve. Prostě už nemáme tolik času. Jakmile někde dojde k bitce, okamžitě nás obstoupí se psy a koňmi. Proto začali všichni užívat nože. Asi to zní bláznivě, ale protože je policie tak dobrá, jsme nuceni, v co nejkratší době způsobit co největší škody*“ (Buford, 2005, s. 92).

Byla realizována rozsáhlá represivní opatření proti fotbalovému násilí. Jedna z policejních razíí v roce 1986 mířila na skupinu Chelsea Headhunters, při které byl odhalen jeden z jejich vůdců. K velkému údivu veřejnosti se jednalo o renomovaného právníka, a přitom vyšlo najevo, že i další členové gangu měli vyšší společenské postavení. V rámci opatření prosadila tehdejší předsedkyně vlády Margaret Thatcherová zákaz konzumace alkoholických nápojů na stadionech (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004). Zkouškou pro celou Anglii byl rok 1996, ve kterém pořádala Evropský šampionát. Turnaj byl bezpečnostními složkami hodnocen jako vysoce rizikový a předpovídaly se katastrofické scénáře. Angličtí pořadatelé však svoji úlohu zvládli a větším výtržnostem se podařilo předejít (Carnibella a kol., 1996).

Fotbalovému násilí se stále více věnovali britští političtí představitelé. Již od roku 1986 platil zákon *The Public Disorder Act*, na jehož základě lze soudním rozhodnutím zakázat chuligánům navštěvovat fotbalová utkání. *Zákon o diváctví* z roku 1989 umožňuje udělit výtržníkům zákaz vycestovat za hranice země. Od roku 1999 platí *Zákon o fotbalovém výtržnictví*, dle kterého může být chuligánům nařízeno hlásit se v době zápasu na útvaru policie. Jde-li o mezinárodní utkání, musí odevzdat cestovní doklady (Williams, 2001).

Policisté po celé zemi si začali vyměňovat informace o rizikových fanoušcích a jsou v úzkém kontaktu s policisty z jiných zemí. K účinným prostředkům policie patří především její infiltrace do chuligánského prostředí a jeho dlouhodobý monitoring. Opatření zapříčinila snížení chuligánských projevů, avšak mezi britskou mládeží je chuligánství nadále oblíbené. Podobný vývoj se dá předpokládat i v dalších letech, tudíž lze očekávat nové legislativní úpravy (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004). Podle Kinga a Knighta (2005, s. 172) bude ale téměř nemožné zcela eliminovat divácké násilí: „*mladíci vždycky budou pít a prát se. Proto se zase někde objeví poloorganizované bitvy – pokud ovšem nevypukne pořádná válka, která by to z nich vyhnala... Fotbal fungoval jako magnet na násilníky a jejich nutkání. Tihle lidé a jejich nutkání tu s námi budou pořád a teď, když byli vytlačeni z fotbalu, najdou si jinou příležitost.*“

2.2 Vývoj fotbalového násilí v České republice

Mareš, Smolík a Suchánek (2004) rozlišují dvě důležité etapy českého chuligánství. Období *neorganizovaného fotbalového násilí*, které trvalo do poloviny 90. let 20. století, je charakteristické neplánovanými, spontánními excesy jednotlivců či neformálních skupin. Zatímco v období *moderního fotbalového chuligánství*, které trvá dodnes, se angažují organizované gangy chuligánů.

Neorganizované fotbalové násilí

I v České republice se na přelomu 19. a 20. století stává nejpopulárnějším sportem fotbal, který přímo na stadionu navštěvovalo mnoho diváků. Při neúspěchu svého klubu se fanoušci často chovali v rozporu s dobrými mravy a svým chováním způsobovali problémy pořadatelské službě. Ve třicátých letech 20. století navštěvovalo ligová utkání 30 000 fanoušků, kteří soupeře a rozhodčího nejednou hanobili nadávkami. Fotbal byl fenomén, který přesahoval i do běžného života. Totalita v padesátých letech minulého století ovlivňovala i fotbalové fanoušky. Jejich nepokoje byly v porovnání s předchozími lety tvrdě trestány a tím došlo ke zklidnění situace na stadionech. V poválečném období navštěvovalo jedno ligové utkání průměrně více než 10 000 fanoušků, což je v porovnání s dnešní situací téměř dvojnásobek (Slepička, 1990; Kasal, 2013).

Rozmach diváckých excesů v tehdejší Československu nastal v 80. letech 20. století, což samozřejmě nebylo po chuti zdejšími socialistickým špičkám. Příčinu lze hledat v rozhořčené dělnické mládeži, nespokojené s režimem, která si svoji frustraci a touhu po svobodě vybíjela na fotbalových střetnutích. Opravdový zlom ve vývoji chuligánství u nás nastal v roce 1985. Příznivci Sparty se vraceli z Banské Bystrice, přičemž během cesty doslova zpustošili vlak, čímž způsobili škodu v řádech statisíců. Pachatelé byli brzy dopadeni a socialistický režim hodlal podniknout patřičné preventivní kroky. Krátce po události byl Karlem Smyczkem natočen snímek *Proč?*. Záměrem filmu bylo odsoudit divácké násilí mezi mladými lidmi, avšak výsledek byl zcela kontraproduktivní. Fotbalové chuligánství se filmem zpopularizovalo a přilákalo do svých řad nové příznivce (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004). Podle Charváta (2008) docházelo na československých stadionech k chuligánským projevům i dříve, avšak komunistický režim tyto incidenty před veřejností zatajoval. Proto nejsou informace z tohoto období relevantní.

K rozvoji chuligánské subkultury přispěl pád socialistického režimu. Díky uvolněnější atmosféře rostla agrese chuligánů a zvyšoval se také jejich počet. Nově se formující, dezorientovaná policie, nebyla schopna projevy fotbalového násilí potlačit, proto v souvislosti s fotbalem docházelo k tragickým událostem. V roce 1994 cestovali z fotbalového utkání příznivci Brna, kteří vyhodili z vlaku mladého vojáka, načež ten svým zraněním podlehl. Nejen tato událost naznačovala vzrůstající agresi fotbalových chuligánů. Vyvíjené snahy k potlačení fotbalového násilí přišly vniveč (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Moderní fotbalové chuligánství

V polovině 90. let se začaly vedle fotbalových klubů objevovat chuligánské gangy, často velmi dobře organizované. Jejich cílem je porovnat síly s nepřáteli z jiných měst. U jednotlivých klubů je zpravidla aktivních více takových skupin a každá má své vlastní označení. Gangy mohou být tvořeny několika málo jednotlivci, avšak může jich být i několik desítek. Složení gangu je poměrně pestré, jelikož mnoho jeho členů má středoškolské, ba dokonce i vysokoškolské vzdělání, kteří chuligánské střety berou jako sport. Chuligánské party pracují i na své prezentaci; často vydávají časopisy, které obsahují popisy rvaček nebo fotografie. Vytvořilo se i mnoho webových stránek mapujících činnost individuálních skupin či celé chuligánské scény (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Největší bitvy probíhají za předem dohodnutých pravidel a zpravidla k nim nedochází na stadionech. Chuligáni se pomocí mobilního telefonu domluví na místě či počtu účastníků na každé straně, kdy je pro oba tábory prioritou nepřítomnost policie. Chuligánské skupiny chtějí získat kvantitativní i kvalitativní převahu nad soupeřem, proto navazují přátelství s polskými či slovenskými gangy (viz tabulka č. 1), se kterými si vzájemně vypomáhají v boji (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

K chuligánským střetům se mohou připlést i nevinné oběti. K neštěstí došlo v roce 1999, kdy cestovala matka se svojí dcerou vlakem spolu s fanoušky Sigmy Olomouc. Ostravští hooligans po rivalech házeli kameny, přičemž zasáhli ženu do hlavy a ta oslepla. Cílem chuligánů se stávají také samotní hráči. V roce 2002 se vraceli spartané ze zápasu, načež byl jejich autobus pomocí osmi automobilů zastaven fanoušky a poté zdemolován. V médiích byl čteně probírán incident z roku 2003, kdy chuligán Bohemians během fotbalového zápasu vběhl na hřiště, kde fyzicky napadl sudího. Utkání bylo kontumováno ve prospěch soupeře a pražská Bohemians byla tvrdě sankcionována (Smolík, 2008; Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Pravděpodobně největší riziko dnes hrozí z interakce fotbalových chuligánů s pravicovými extremisty. Nejen činovníci policie se obávají, že by zpolitizované chuligánské party v nynější divoké době mohly sloužit jako bojové jednotky krajně radikálních organizací (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Tabulka č. 1: Chuligánské gangy v ČR

Klub	Název gangu	Přátelské vztahy
FC Brno	Johny Kentus Gang Cheeky boys Orthodox Fans Brno Ultras Brno	Slovan Bratislava
Baník Ostrava	Apple Commando Chachar Boys Chachar Juniors Marienbaad Ultras	Spartak Trnava GKS Katowice
Sparta Praha	Red Pirates Sparta Frakce Druhý úder Brigade Drápek	Košice
Slavia Praha	Brigate '97 Slavia Hooligans Slavia Youngsters Tlupa Toma Sojera	Walbrzych
Sigma Olomouc	NS Commando Hovada Zubr	
FC Opava	Bulldog Corps	
Slovan Liberec	Death Boys Slovan	
Hradec Králové	Crime Boys	
České Budějovice	Brigade Gauners	

Zdroj: Mareš, Smolík, Suchánek, 2004, s. 135 - 137

2.3 Příčiny chuligánství a politizace fanoušků

„Fotbal je mnohoznačná symbolická oblast a jako takový může být i prostředkem k vyjádření politických názorů... Nepředvídatelnost výsledku kterékoli dané hry dále přispívá k rozostření hranice mezi fotbalem, náboženstvím a čarodějnictvím. Není snadné najít přímou a přesvědčivou odpověď na otázku, co přesně je předmětem uctívání v diváckých sportech, jako je například profesionální fotbal.“

Eriksen, 2008, s. 274

Příčiny fotbalového chuligánství

Fotbalové zápasy mnohdy slouží ke zviditelnění chuligánů, kteří prostřednictvím výtržností chtějí poukázat na aktuální potíže společnosti. Jelikož problémy s neukázněnými diváky nemá pouze fotbal, ale i hokej nebo házená, jsou tendence hledat příčiny násilností ve sportu samotném. Nebylo by však správné vinit za tyto negativní jevy obecně sport, jelikož vzrůstající agrese je patrná v celé společnosti. Je nezbytné, aby nejen fotbalové kluby účelně formovaly návštěvníky utkání. Není optimální pohlížet na diváky pouze jako na prostředek k naplnění rozpočtu, jak tomu převážně bývá (Slepíčka, 1990). Podle Kasala (2013) existuje mnoho přístupů k objasnění příčin násilí sportovních fanoušků. Stejně jako u obecného násilí hovoří zejména o biologických, psychologických a sociálních příčinách. Sekot (2008) doplňuje, že biologické přístupy vidí násilí a s ní spojenou agresivitu jako vrozený instinkt. Dle psychologických konceptů agrese souvisí s frustrací, zatímco sociální příčiny násilí se dávají do souvislosti s vlivem prostředí či nerovností ve společnosti.

Poněšický (2010, s. 11) ve své práci klade následující otázky: *„Jak rozumět tomu, že agrese u nesmírně tolerantně vychovaných dětí spíše narůstá? Jak vysvětlit fakt, že je tomu tak i u mnoha mladých lidí, přestože žijí v blahobytu, svobodě a sexuální volnosti? Celé generace se domnívaly, že dosažení těchto cílů povede ke štěstí. Vyvolává agresi u dnešního člověka něco jiného, frustrace či nedostatek něčeho základnějšího a zároveň skrytějšího? Jedná se například o emoční izolaci a bezvztahovost, o absenci řádu ve vlastním životě na úkor postmoderního relativismu, o ztrátu ideálů a smyslu?“*

Wann (2001) v souvislosti se zkoumáním příčin fotbalového násilí fanoušků zmiňuje psychologický přístup, který se zabývá zejména osobností a činiteli na ni působící. Tento přístup byl však odborníky brzy zamítnut. Druhý, sociologický a sociálně – psychologický

přístup si všímá zejména sociálního prostředí, ve kterém se násilné projevy chuligánů vyskytují. Dle Wanna velká část chuligánů vyrůstá v chudších společenských vrstvách a nemá dostatečné vzdělání, z čehož pramení jejich obtížné uplatnění na trhu práce.

Sociologický přístup ke zjištění příčin násilných projevů fotbalových chuligánů zvolil také britský sociolog Ian Taylor. Dle něj byl fotbal od prvopočátků spjat s dělnickou komunitou, což se měnilo v 60. letech 20. století, kdy fotbal začala ovlivňovat komerce, čímž se vzdaloval původním fanouškům. Kluby upřednostňovaly diváky z movitějších vrstev a fotbal přestal být lidovou zábavou pro všechny. Příčinu fotbalového násilí tedy Taylor spatřoval v boji chudší třídy s elitou o navrácení své tradiční hodnoty (Taylor, 1971 in Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Sociologické i psychologické teorie shledávají problém v zapojení mládeže do společnosti. Ta se pak cítí nepochopena a diváckým násilím na sebe upozorňuje, kdy nejvhodnější příležitosti jim poskytují právě fotbalová utkání. Iniciátory násilností jsou mnohdy organizované party s jasným vůdcem (Slepička, 1990). „*Partu vede uznávaný a současně obávaný jedinec často s kriminálními zkušenostmi, který má kolem sebe několik sympatizujících aktivních a několik pasivních členů, včetně outsidera*“ (Čírtková, 1996, s. 169).

King (2000) považuje za nesprávná ta tvrzení, která hovoří o tom, že fotbalové chuligánství je výsadou nižších tříd. Ceny vstupenek a s tím související náklady spojené s dopravou na utkání neustále rostou a proto nelze hovořit o chuligánech jako o nezaměstnaných primitivěch. Také policejní statistiky ukazují, že mezi zatčenými výtržníky se objevuje řada vzdělaných a dobře situovaných osob. Vzhledem k výše uvedenému se v dnešní době má za to, že nelze najít žádnou souvislost mezi fotbalovými výtržníky a sociálním prostředím, ve kterém se aktéři fotbalového násilí pohybují.

Podle Matouška a Kroftové (1998) obecně mnoho delikventů vyrůstá v rodinách, kde vlivem rozvodu chybí otec, proto mladíkům chybí vzor. Matka zastává roli otce jako živitelky rodiny a na děti jí už nezbývá tolik času. Dalším rizikovým faktorem je asociální chování rodičů či jejich nadměrné užívání alkoholu nebo drog. U dítěte, jehož rodiče překračují meze zákona, je vyšší pravděpodobnost budoucí delikvence spojené s násilným jednáním.

Přijít na skutečnou příčinu násilného chování fotbalových fanoušků se snaží také další autoři. King (1997) tvrdí, že fotbalové výtržnosti vyvolávají v aktérech vzrušení. S tímto tvrzením souhlasí i Smith (2000 in Mareš, Smolík, Suchánek, 2004), který hovoří o tom, že souvislost

mezi sexem a násilím dává smysl, jelikož oboje se považuje za neodmyslitelnou aktivitu tvarující osobnost chuligánů.

Ti považují zkušenosti spojené s diváckým násilím za vrcholné prožitky jejich života a rádi se jimi chlubí. I přes rozdílné pohledy na příčiny fotbalového násilí se dnes nejčastěji užívá stanovisko, které označuje divácké násilí jako zábavné zpestření jinak nudného a stereotypního života (Slepička, 1990).

Politizace fotbalových fanoušků

Jak bylo řečeno v předchozích kapitolách, fotbalové zápasy lákaly od 60. let 20. století k návštěvám skinheady, často kvůli napjaté atmosféře v hledišti. Tento trend byl patrný zejména v Anglii a v dalších letech se rozšířil do většiny evropských zemí. Fotbalové hlediště poskytuje skinheadům anonymitu a je tak vhodným prostředím k projevování rasistických, nacionálních a xenofobních nálad. Skinheadi měli vždy své příznivce i mezi bohatší vrstvou (Dacík, 2000; Mareš, 2003).

Na britské chuligány v 80. letech 20. století navázali v Itálii, kde se při fotbalových klubech tvořily ultrapravicové skupiny. Toto se nejvýrazněji projevilo v roce 2005, kdy fotbalista římského Lazia Paolo Di Canio pozdravil fanoušky nataženou pravicí. Samotný hráč po zápase přispěchal s prohlášením, že není příznivcem žádných nacistických projevů, což působilo podivně, jelikož má na těle vytetován cizojazyčný text *Vudce*. Jsou to právě příznivci Lazia, kteří mají pověst nejradikálnějších neonacistických chuligánů. Dres tohoto klubu dlouhou dobu oblékali pouze hráči bílé barvy pleti, což byla ve špičkovém fotbale věc naprosto nevídaná. Když do klubu přišel záložník Liveranni původem z Afriky, fanoušci se vzbouřili a hráče vítali hákovými kříži (Smolík, 2008). Naplno se tak projevila vzrůstající internacionalizace fotbalového prostředí. „*Před lety vyhrával Liverpool s britskými hráči, Bayern s německými a Ajax s nizozemskými. Ale to už dávno není pravda. Národní hranice v Evropě mizí, a nikde jinde to není patrnější než ve fotbale*“ (Goodhead, 2004, s. 19).

O mezinárodním utkání Honduras – Salvador z roku 1969 se hovoří jako o šokující ukázkou interakce fotbalových fanoušků s politikou. Hráči Salvadoru se po příletu do Hondurasu ubytovali v hotelu, kde byli po celou noc obklíčeni domácími fanoušky. Ti za pomoci petard a pískálek hodlali zabránit hostujícím fotbalistům ve spánku. Domácí Honduras skutečně unavené hosty porazil. O 7 dnů později se v Salvadoru hrála odvěta, která se konala také ze strany domácích fanoušků. Dav příznivců demoloval hotel, do kterého přes rozbitá okna házel páchnoucí krysy (Kapuściński, 1983). Reakce Hondurasu na sebe nenechala dlouho

čekat. Spočívala v plánu vyhostit více než čtvrt milionu přistěhovalců ze Salvadoru, což zapříčinilo vpád salvadorského vojska do Hondurasu. Konflikt vyvolaný důsledkem fotbalového utkání přerostl ve válečný stav, ve kterém padlo více než 6 000 osob (Dupuy, Dupuy, 1997).

Podle Smolíka (2008) se první projevy rasismu a nacionalismu na českých stadionech vyskytly po pádu totalitního režimu, kdy do zdejší fotbalové ligy přestoupili první hráči jiné národnosti. S tímto souhlasí také Kasal (2013), který dodává, že v důsledku dlouholeté izolace nebyla česká veřejnost připravena přijmout mezi sebe osoby, jež se nějak odlišovaly.

I dnes se čeští chuligáni projevují rasovou nesnášenlivostí. Jedná se především o nadávky na fotbalisty odlišné barvy pleti či hajlování. Neonacistické skupiny chuligánů vznikly při klubech Sparty, Olomouce, Baníku Ostrava či v Liberci. Nejradikálnější je však brněnský *Johnny Kentus Gang* (JKG) založený na přelomu století radikálními příznivci klubu FC Brno. Z několika mála členů se gang rozrostl až na téměř 50 osob ultrapravicového smýšlení. Původně čistě radikální fotbalový gang se postupně politicky vyprofiloval a mimo střetů s nepřátelskými chuligány je aktivní také v brněnských ulicích. Jeho obětmi tak často jsou antifašisté, anarchisté či Romové. Násilné útoky JKG připoutaly zájem médií a policie, která má za cíl aktivity gangu potlačit. Právě vztahy mezi policií a JKG byly dlouhou dobu médií označovány jako velmi dobré. O tomto svědčí tragické úmrtí člena JKG, který byl na oslavě narozenin zastřelen svým opilým kamarádem – příslušníkem brněnské městské policie (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

V České republice najdeme příznivce jediného klubu, kteří se svojí politickou orientací odlišují od většiny. K ultralevici se otevřeně hlásí fanoušci pražské Bohemians. Do jejich struktur se zapojili členové antifašistických a anarchistických uskupení, kteří v tom vidí příležitost k zpolitizovaným střetům s nenáviděnými ultrapravicovými soupeři (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

3 PREVENCE A PROTICHULIGÁNSKÁ POLITIKA

„Mladí muži se ale rádi perou a sebevíc zákonů s tím nic nenadělá.“

King, Knight, 2005, s. 172

Fotbalové chuligánství zapustilo kořeny v Evropě, kde zároveň funguje nejpropracovanější model protichuligánské politiky. Zejména díky pravidelně hraným mezinárodním utkáním evropských celků, ať už na klubové či reprezentační úrovni, může být konfrontován těmito chuligánskými partami i každý z nás. Vzrůstající míra diváckého násilí za poslední dvě desetiletí přinutila jednotlivé státy i nadnárodní instituce k rozsáhlým preventivním a represivním opatřením. Dnes má již téměř každý stát v Evropě platnou legislativu upravující divácké násilí a organizaci fotbalových zápasů, přičemž inspirací se pro většinu zemí stala Velká Británie. Prevenci a protichuligánskou politiku lze uplatňovat na *lokální, celostátní a globální úrovni* (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004; Smolík, 2008).

Lokální úroveň

V první řadě se jí účastní lokální správa s místními bezpečnostními složkami. Vedle těchto pak samotné kluby a existují-li, tak i protichuligánské organizace. Patří sem například Městská policie či soukromé bezpečnostní agentury (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004; Smolík, 2008).

Celostátní úroveň

Jde především o státní policii, a to zejména o její zvláštní jednotky, které jsou k boji proti diváckému násilí přednostně určeny. Pro představu lze uvést například *kriminální policii* nebo *Speciální pořádkovou jednotku*. Jedná se o tzv. „těžkooděnce“, kteří jsou k zásahům proti chuligánům a extremistům primárně vycvičeni. Dále je to *Antikonfliktní tým*, jakožto speciálně vyškolení policisté, kteří se formou komunikace snaží předejít konfliktům při shromáždění většího počtu osob (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004; Smolík, 2008; Vokuš, 2014).

Globální úroveň

Aktéry této úrovně jsou její mezinárodní organizace, především Evropská Unie a Rada Evropy. Dále je to *UEFA* – Evropská fotbalová asociace a *FIFA* – Mezinárodní fotbalová asociace (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004; Smolík, 2008).

3.1 Protichuligánská politika v České republice

Česká republika se stala součástí několika globálních organizací, jež se zabývají diváckým násilím na fotbalových utkáních. Na popud vlády byla v roce 1996 ustanovena desetičlenná *Koordinační komise*, která se zabývá negativními projevy sportovních fanoušků, čímž Česká republika utužila spolupráci s ostatními evropskými zeměmi. Komise zároveň úzce spolupracuje s představiteli fotbalového a hokejového svazu. Její činnost směřuje ke zkvalitnění součinnosti mezi Policií České republiky a sportovními kluby při zajišťování bezpečnosti během utkání. Informuje také policii a sportovní svazy o aktuálních trendech týkajících se prevence, které jsou uplatňovány v jiných evropských zemích. Komise dále každý rok vypracovává zprávu dokumentující chování fotbalových fanoušků. V roce 2002 se Česká republika zapojila k mezinárodní protichuligánské spolupráci na základě *směrnice Rady Evropské unie č. 2002/348/JHA z roku 2002*, věnující se bezpečnosti na fotbalových zápasech. Dle směrnice musela každá členská země v rámci policie ustanovit styčné pracoviště, které slouží ke sdílení poznatků a informací. Důsledněji se státní aparáty začaly chuligánstvím zabývat v roce 2003, ve kterém došlo k již zmíněnému napadení sudího. Vlivem této hojně propírané události se upevnila součinnost mezi policií a fotbalovými oddíly (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004). Během jednání se obě strany shodly v následujících bodech:

- neexistuje legislativa, která se specializuje na boj s fotbalovým chuligánstvím,
- nedostačující smlouva mezi policií a fotbalovým svazem,
- špatná činnost policie, která často jen vyčkává (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Proběhlo zasedání za účasti představitelů *Ministerstva vnitra, policie a fotbalové asociace*, po kterém došlo k přijetí nových opatření:

- za každé bezpečnostní opatření bude odpovídat určená osoba z řad policie,
- navýšení rozpočtu na bezpečnostní opatření,
- policejní doprovod fanoušků cestou na stadion,
- pořadatel je povinen seznámit fanoušky s návštěvním řádem stadionu,
- zakazovat vstup problémovým a podnapilým příznivcům,
- regulovat alkohol na stadionech,
- zákaz pyrotechniky (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004; Smolík, 2008).

AKTÉŘI PROTICHULIGÁNSKÉ POLITIKY V ČR

Českomoravský fotbalový svaz

Nezávislé občanské sdružení, které zastřešuje téměř 4000 fotbalových klubů v České republice, včetně jejich fotbalistů. V souvislosti s fotbalovým chuligánstvím může svaz prostřednictvím disciplinární komise klubům uložit:

- důtku,
- finanční pokutu či uzavřít hřiště,
- odebrání bodů, vyřazení ze soutěže (Smolík, 2008).

Policie ČR

V problematice diváckého násilí hrají policisté důležitou úlohu jak v represii, tak rovněž v prevenci, kdy se snaží hrozícím konfliktům předcházet. K tomuto slouží zejména *Antikonfliktní tým*. Nezbytné je využívat zákonem stanovených oprávnění již před samotným zápasem a provádět kontrolu podezřelých osob, čímž se dá předejít možným problémům (MV ČR, 2008). K tomu jim dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky slouží především oprávnění:

- zajistit osobu (§ 26),
- provést prohlídku osoby a odebrat zbraň (§ 35),
- provést prohlídku dopravního prostředku (§ 42),
- použít donucovací prostředky (§ 53),
- vyzvat osobu k podání vysvětlení (§ 61),
- vyzvat osobu k prokázání totožnosti (§ 63).

Pořadatelský sbor

Členem pořadatelského sboru může být pouze dospělá osoba, která je se svojí úlohou dostatečně srozuměna. Sbor je tvořen jak dobrovolníky, tak zaměstnanci soukromé bezpečnostní agentury, kteří mají oproti policii značně omezené pravomoce na úrovni běžného smrtelníka. Zaměstnanci agentur mnohdy neodvádí profesionální práci, především díky agresii jejich pracovníků. Pořadatele si vybírají samotné kluby, kdy počet členů je stanoven řídicím orgánem dle potřeby. Kluby minimalizují náklady na bezpečnost, proto si mnohdy najímají nevyškolené osoby důchodového věku, jejichž akceschopnost není valná.

Pořadatelská služba může, na základě dohody s provozovatelem stadionu, zamezit vstup osobám, u nichž je například vzhledem k minulým utkáním důvodná obava, že budou narušovat klidný průběh akce. Platí zde právo „pána domu“ (MV ČR, 2008; Smolík, 2008; Mareš, Smolík, Suchánek, 2004). Náplní práce pořadatelů je především:

- provádět prohlídku diváků při příchodu na stadion,
- zajistit klidný a bezpečný průběh utkání,
- provádět kontrolu stadionu před utkáním i během něj,
- řešit výtky diváků,
- poskytovat součinnost policii (Nikl, Volevecký, 2007).

V souvislosti s diváckým násilím došlo ke zjištění, že v České republice nelze účinně trestat oddíly pořádající fotbalová klání v případě zanedbání přijatých opatření. Vzhledem k tomu kluby neměly dostatečnou motivaci se situací zabývat, šetřily náklady na organizaci utkání a řešení chuligánské problematiky přenášely plně na policii. Bylo tedy nutné vytvořit podmínky pro to, aby kluby měly zájem problém řešit. Vzorem se stal systém fungující v západních evropských zemích, kde se policisté při utkáních nenachází na stadionu a za jeho průběh je zodpovědný organizátor (MV ČR, 2010).

Na jaře roku 2009 došlo k uzavření dohody mezi Policií ČR a fotbalovým svazem, jejíž podstatou je stanovisko, že policie nezastupuje pořadatelskou službu a dále stažení policie ze stadionů. Nově policisté zasáhnou na žádost organizátora až ve chvíli, kdy pořadatelé nebudou schopni konflikt zažehnat svými silami. Jestliže se prokáže, že organizátor nepřijal dostatečná opatření k zajištění pořádku, lze po něm vymáhat náklady vynaložené policií. Požadovaná opatření jsou individuální a liší se dle rizikovosti daného utkání. Navzdory dlouhým přípravám provázely první zápasy rozsáhlé výtržnosti (MV ČR, 2010).

Chuligáni ostravského Baníku vnikli při zápase v Brně na hřiště, kde zaútočili na pořadatele. Následným šetřením bylo zjištěno, že organizátor opatření trestuhodně zanedbal. Došlo k překročení maximální kapacity sektoru, nebyla dostatečně zajištěná branka a podnapilí diváci byli vpuštěni bez zakoupené vstupenky. Působí s podivem, že proti agresivním ostravským příznivcům zasahovalo pouze 30 pořadatelů. Také v dalším zápase, mezi Olomoucí a Spartou, který provázely výtržnosti, byl shledán problém v nedostatečném počtu pořadatelů a v jejich neprofesionálním přístupu (MV ČR, 2010).

3.2 Trestněprávní odpovědnost a skutkové podstaty

V rámci problematiky fotbalového chuligánství byly vznášeny požadavky na zpřísnění legislativy upravující divácké násilí. Ministerstvo vnitra je ale přesvědčeno, že zákony platné v ČR umožňují postihnout pachatele v postačující míře, avšak tyto možnosti nejsou příslušnými orgány v praxi plně využívány (MV ČR, 2010). Přesto však přišel podstatný právní nástroj, kdy součástí zákona č. 40/2009 Sb., *trestního zákoníku* je od 1. ledna 2010 možnost uložit **Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce** dle § 76. Jedná se o alternativní trest, který může být soudem uložen až na deset let. V případě odsouzení v souvislosti s diváckým násilím se odsouzený musí v době konkrétních utkání dostavit na příslušné oddělení policie. Pachateli lze trest uložit nejen za jednání během utkání, ale také mimo stadion, především při příchodu či odchodu z něj. Navštíví-li odsouzený utkání, případně nedostaví-li se během utkání na policii, přestože se na něj tato povinnost vztahuje, hrozí mu až 3 roky za mřížemi (MV ČR, 2010).

Ministerstvo vnitra původně plánovalo dohled nad odsouzenými plně na *Probační a mediální službě*. Z důvodu nedostatku personálu se tato možnost ukázala jako nereálná. Proto byl přijat kompromis spočívající ve spolupráci policie a Probační a mediální služby. V případě, že se odsouzený v daném čase nedostaví na útvar policie, mají policisté povinnost to bezodkladně sdělit příslušnému probačnímu úředníkovi. Pracovníci Probační a mediální služby s odsouzeným během trestu pracují. Stanovují mu preventivní programy, které ho mají od podobných jednání v budoucnu odradit. Pozitivním zjištěním zcela jistě je, že soudy ukládají tento trest s rostoucí tendencí (MV ČR, 2010; Coufalová, Pinkava, Pochylá, 2014).

V zákoně č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, je vymezeno mnoho dalších skutkových podstat, jejíž znaky lze v souvislosti s diváckým násilím naplnit. Jedná se zejména o trestné činy:

Rvačka

§ 128

(1) Kdo úmyslně ohrozí život nebo zdraví jiného tím, že se zúčastní rvačky, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, je-li při činu uvedeném v odstavci 1 jinému způsobena těžká újma na zdraví.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, je-li při činu uvedeném v odstavci 1 jinému způsobena smrt.

Ublížení na zdraví**§ 146**

(1) Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

Poškození cizí věci**§ 228**

(1) Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Násilí proti úřední osobě**§ 325**

(1) Kdo užije násilí

a) v úmyslu působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo

b) pro výkon pravomoci úřední osoby,

bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta.

Výtržnictví**§ 358**

(1) Kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí hrob, historickou nebo kulturní památku, anebo hrubým způsobem ruší přípravu, průběh nebo zakončení organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Dopustí-li se fanoušek protiprávního jednání, které nenaplnuje znaky skutkové podstaty trestného činu, avšak vykazuje znaky přestupku, jedná se dle zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích především o přestupky proti:

- majetku (např. krádež, zničení majetku či jeho poškození),
- občanskému soužití (např. urážka na cti, ublížení na zdraví),
- veřejnému pořádku (např. zahalený obličej na utkání).

3.3 Úloha sociálního pedagoga

V kontextu diváckého násilí si mnoho z nás klade otázku, jak tento fenomén potlačit a kdo by tak měl činit. Kromě represivních opatření je nutno pracovat i preventivně, kde má důležitou úlohu profese *sociálního pedagoga* aneb pedagogika a sociálně preventivní činnost. V souvislosti s eliminací daného násilí lze využít:

- preventivní přístup orientovaný na sociální a pedagogickou činnost s fanoušky,
- bezpečnostní či technický přístup (např. využití kamerových systémů),
- policejní přístup zaměřující se na zákroky proti pachatelům a další vyšetřování,
- represivní přístup k potrestání protiprávně konajících aktérů (Suchánek, Mareš, 2013).

Uvedené přístupy se v České republice často prolínají. Například *Antikonfliktní tým* usiluje o preventivní přístup, avšak jedná se o složku policie, která musí působit v případě potřeby i represivně (Suchánek, Mareš, 2013).

Příklad 1: Německo

Německo systematicky pracuje se skupinami fanoušků, přičemž na sociální prevenci a pedagogické protichuligánské aktivity kladou v této zemi dlouhodobě velký důraz. Zatímco první menší projekty pro fanoušky se vytvářely od 80. let 20. století, dnes se prevencí svých příznivců věnuje většina klubů. Zajímavostí v porovnání s jinými státy je, že fotbaloví fanoušci jsou německou veřejností vnímáni pozitivně. Sociální pedagog či pracovník je členem fanouškovských skupin, tudíž zná jejich problémy, potřeby a samozřejmě také jednotlivé fanoušky. Zásadou je naučit příznivce odpovědnosti za své jednání a určitě sebekontroly, kdy se jim v této souvislosti připomínají možné potíže, které je mohou v důsledku svých činů čekat. Časté jsou turnaje mezi rivalskými fanouškovskými skupinami nebo přátelské zápasy fanoušků proti policistům. Díky klubu mají fanoušci vybudovanou klubovnu, kde se ve volném čase společně účastní preventivních kurzů a zároveň si mnohé aktivity iniciují sami bez zásahu sociálních pedagogů (Suchánek, Mareš, 2013).

Příklad 2: Česká republika

V porovnání s Německem není v České republice žádný klub, který by v podobném rozsahu preventivně pracoval se svými příznivci. Přesto i u nás lze vidět jisté pokroky. Poměrně úspěšně se svými příznivci pracuje pražská Sparta a Slovan Liberec. Součástí obou klubů je

pověřený zaměstnanec, který se věnuje výhradně práci s fanoušky. Záměrem je předcházet rizikovému chování zejména u mladých příznivců. Snaha byla vyvinuta také v Českých Budějovicích, kde na mladé příznivce působili bývalí hráči klubu. Činnost tohoto projektu však byla brzy ukončena (Suchánek, Mareš, 2013). Jak hovoří Kasal (2013), v roce 2004 byl v ČR vytvořen projekt *ProFotbalFans*, který zprostředkovává vzdělávací programy a semináře pro fanoušky. Záměrem jeho vzniku bylo, že bude:

- pomáhat jednotlivým klubům s fanouškovskými projekty,
- propagovat férovou hru,
- odsuzovat rasismus,
- spolupracovat s fotbalovým svazem a dalšími institucemi státního aparátu (Kasal, 2013).

Naneštěstí je nutno podotknout, že projekt byl v roce 2008 pozastaven, aniž by dosáhl zamýšlených cílů (Kasal, 2013).

Činnost v globálních organizacích

Rada Evropy

V Evropě se problematikou diváckého násilí zabývá především mezinárodní organizace Rada Evropy. K potlačení fotbalového chuligánství slouží především *Evropská úmluva k diváckému násilí z roku 1985*, která byla vytvořena jako reakce na neštěstí v Bruselu ve stejném roce. Česká republika k Úmluvě přistoupila o deset let později (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004; Coufalová, Pinkava, Pochylá, 2014). Signatáři se zaručili, že v souvislosti s preventivní a pedagogickou činností kluby budou:

- vřele vítat hostující fanoušky,
- dlouhodobě preventivně působit na problémové skupiny fanoušků,
- podporovat rozšíření fanouškovských aktivit (Suchánek, Mareš, 2013).

UEFA a FIFA

Jedná se o největší mezinárodní fotbalové organizace, přičemž UEFA sdružuje evropské fotbalové svazy, zatímco FIFA sdružuje fotbalové svazy z celého světa. Pochopitelně i ony podnikají patřičné kroky k vymýcení fotbalového chuligánství, a to především formou podpory preventivních programů iniciovanými fanouškovskými skupinami. V posledních letech tyto organizace směřují své aktivity k boji proti rasistickým a xenofobním projevům (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V teoretické části jsme si vymezili základní pojmy a vysvětlili vztah zkoumané problematiky k sociální pedagogice. Důkladněji jsme se věnovali fotbalovému chuligánství v Anglii a v České republice, a to od jeho vzniku až po současnost. Snažili jsme se také najít možné příčiny fotbalového chuligánství z různých úhlů pohledu. Ke konci byla představena realizovaná prevence, protichuligánská politika a úloha sociálního pedagoga, coby činitele prevence pracujícího s fanoušky.

V empirické části si nejdříve vytyčíme hlavní cíl výzkumu a formulujeme výzkumné otázky. Vysvětlíme si volbu výzkumného souboru a ujasníme, jakým způsobem ke sběru dat došlo. Následuje analýza a interpretace získaných dat, přičemž nesmí chybět jejich shrnutí. Zvolen byl kvalitativní přístup výzkumu a k jeho uskutečnění byla využita metoda polostrukturovaných rozhovorů.

4.1 Cíl výzkumu, výzkumné otázky

Cíl výzkumu:

Cílem výzkumu je zjistit příčiny fotbalového chuligánství a na základě zjištěných skutečností navrhnout základní rámec vhodných opatření, která přispějí k eliminaci rizikového chování na fotbalových stadionech.

Hlavní výzkumná otázka:

Proč se člověk stane fotbalovým chuligánem a z jakého důvodu setrvává v chuligánské skupině?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jak se člověk stane fotbalovým chuligánem?
2. Co vede chuligány k násilí?
3. Ovlivňují rodinné poměry a dětství obecně to, že se člověk stane fotbalovým chuligánem?
4. Jaký mají chuligáni postoj ke složkám, které zajišťují bezpečnostní opatření v souvislosti s fotbalovými zápasy?

4.2 Volba výzkumného souboru

Pro realizaci vlastního výzkumu jsme záměrně volili respondenty, kteří pochází z řad fotbalových chuligánů a zároveň splňují požadovaná kritéria. Základním kritériem pro výzkum byl výběr těch informantů, co se v tomto prostředí angažují alespoň 5 let. Druhou podmínkou byl výběr informantů z odlišných fotbalových klubů a skupin. Každý z chuligánů tedy fandí jinému klubu a patří k jiné skupině. Třetím kritériem byl výběr takových respondentů, kteří byli v souvislosti s fotbalovým chuligánstvím vyšetřováni policií.

Sehnat svolné respondenty nebylo vůbec snadné, což se vzhledem k mému povolání dá pochopit. Pomohl mi známý, který chodí do kotle povzbuzovat svůj oblíbený tým. Tento sektor navštěvují i chuligáni, tudíž mi kamarád na jednoho z nich poskytl kontakt. Byla tak zvolena metoda sněhové koule. Shodou okolností se jednalo o osobu, která již chuligánství před nedávnem zanechala, takže jí nedělalo problém mi pomoci a dostal jsem od něj kontakt na dalších 9 zainteresovaných aktérů z celé České republiky. Všechny jsem oslovil přes SMS a následné telefonické spojení, kdy 5 osob mělo zájem se mnou na toto téma komunikovat. Bez rozdílu je zajímalo, zda se bude jednat o anonymní interview a k čemu bude sloužit. Zároveň chtěli ujistění, že jejich odpovědi nebudou nijak pozměněny v můj prospěch.

Všechna 3 mnou požadovaná kritéria tedy nakonec byla splněna. Celkem se do interview zapojilo 5 osob, přičemž ve třech případech se jedná o aktivní chuligány a ve dvou případech jde o bývalé chuligány. Výzkumný soubor tedy prošel mírnou korekcí, jelikož se zapojením bývalých chuligánů se původně nepočítalo. Vzhledem k logickým důvodům ale právě tyto respondenti byli v interview více otevření.

Seznam respondentů a jejich základní charakteristika

1) Respondent č. I – Honza

muž, 27 let, svobodný, bezdětný, zaměstnaný, středoškolské vzdělání s maturitou, studuje dálkově vysokou školu, bydlí u rodičů, aktivní chuligán Brna

2) Respondent č. II – Marek

muž, 21 let, svobodný, bezdětný, student střední školy s maturitou, bydlí u rodičů, aktivní chuligán Olomouce

3) *Respondent č. III – Michal*

muž, 26 let, svobodný, bezdětný, zaměstnaný, středoškolské vzdělání s maturitou, studuje dálkově vysokou školu, bydlí v podnájmu, bývalý chuligán Zlína

4) *Respondent č. IV – Jiří*

muž, 31 let, ženatý, 1 dítě, zaměstnaný, středoškolské vzdělání s maturitou, bydlí se ženou v rodinném domě, aktivní chuligán Sparty

5) *Respondent č. V – Stanislav*

muž, 27 let, zasnoubený, 1 dítě, zaměstnaný, středoškolské vzdělání s výučním listem, bydlí se snoubenkou v rodinném domě, bývalý chuligán Baníku Ostrava

4.3 Výzkumná strategie a metoda sběru dat

Pro naši práci jsme zvolili *kvalitativní přístup* výzkumu, který umožňuje hloubkové zkoumání. Jak uvádí Strauss a Corbinová (1999, s. 10), kvalitativním výzkumem se rozumí „*jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů.*“

Ke sběru dat byla využita metoda *polostrukturovaných rozhovorů*. Podle Miovského (2006) se jedná o nejčastěji užívanou techniku rozhovoru, která obsahuje mnoho výhod a jen minimum nevýhod. Příprava polostrukturovaných rozhovorů je poměrně náročná. Při přípravě rozhovoru si vytvoříme určitou kostru, kterou se bude rozhovor ubírat. Žádoucí je nechat si od informanta dovysvětlit, jak konkrétní věc přesně míní, což je nezbytné ke správnému pochopení a následnému interpretování zjištěných skutečností.

5 ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA VÝZKUMU

5.1 Příprava a realizace rozhovorů

Rozhovory proběhly v březnu roku 2019, během kterého jsme tak zavítali do mnoha měst naší republiky. Veškeré rozhovory byly realizovány v restauracích, které jsme nechali na výběru respondentů. Sladit termín nebylo snadné a museli jsme se neustále přizpůsobovat. Na průběh výzkumu jsme se patřičně připravovali a ke každé výzkumné otázce jsme si připravili několik otázek. Snažili jsme se tak předejít tomu, abychom nevynechali nějaká témata či případně na nějaké zásadní otázky nezapomněli. Ještě před započítím interview byli respondenti informováni o tématu výzkumu. Taktéž byli seznámeni s tím, že rozhovory jsou anonymní a poskytnutá data slouží pouze pro potřeby této závěrečné práce. Zároveň byli srozuměni s možností odmítnout odpovědět, jestliže jim bude otázka nepříjemná. Všechny rozhovory byly vedeny v pohodové atmosféře a kupodivu žádný z respondentů neměl problém uvést své křestní jméno a fotbalový klub, jehož zápasy navštěvuje. Interview byla na základě předchozího písemného souhlasu zúčastněných nahrávána na diktafon a následně přepsána do textové podoby. Rozhovory trvaly déle, než jsme původně zamýšleli a to v rozmezí od 40 do 50 minut. Vzhledem k podobnému věku a zároveň i pro uvolnění atmosféry jsme si se všemi informanty od začátku tykaly. Navzdory uzavřenosti a časté neochotě chuligánských skupin poskytovat interview byli respondenti bez rozdílu velice sdílní a ve většině případů měli zájem si povídat i po jeho skončení. Na závěr mi každý z nich podal ruku a popřál hodně štěstí ve studiu.

5.2 Rozbor a interpretace dat

Rozbor výzkumem získaných dat jsme realizovali technikou *otevřeného kódování*. „*Otevřené kódování je část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Bez tohoto prvního a základního analytického kroku by nemohl proběhnout zbytek analýzy ani následná komunikace. Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly. Během tohoto procesu jsou zvažovány a zkoumány naše vlastní i cizí domněnky o jevu, což vede k novým objevům*“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 43).

K interpretaci výsledků výzkumu byla zvolena *technika vyložení karet*. Podle Švaříčka a Šedové (2014, s. 226) „*jde zkrátka o to, že výzkumník vezme kategorizovaný seznam kódů,*

kategorie vzniklé skrze otevřené kódování uspořádá do nějakého obrazce či linky a na základě tohoto uspořádání sestaví text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií.“

5.3 Výsledky výzkumu

Analýzou a pozdější strukturací dat jsme získali následující kategorie:

1) Vztah ke klubu a jeho vývoj

Respondenti Honza, Michal, Jiří a Stanislav se víceméně shodli, že fotbal v dětství aktivně sami hráli a dodnes tuto hru milují. Pouze Marek má na to trochu jiný pohled: *„Fotbal jako takovej čistě jako sport mi nic moc neříká no. Hrál jsem to jako děčko, ale že bych to nějak obdivoval, to asi ne“* [II/61]. Stejně tak se takřka všech pět respondentů shoduje v tom, že je na zápas svého oblíbeného klubu poprvé vzal otec, když byli ve věku od 5 do 8 let. Honza k tomuto uvedl: *„Na Zbrojovku jsem šel poprvé s tatěkem, kterej tam sám chodil od dětství. No bylo mně asi 5, 6 nebo 7 let“* [I/3]. Marek chvíli pátral v paměti: *„To si nevzpomenu, protože jsem byl asi ještě úplně malej s tatěkou. Přesně jako nevím. Okolo třeba 6 -7 let, vím, že mě tam jako tatka dotáhl na Sigmu“* [II/4]. Z Michala ihned vypadlo: *„Poprvé jsem šel s mým otcem a bylo mně ty jo tak 5 let“* [III/3]. Stejně tak ze Stanislava: *„Ty brd' o asi 6 a s otcem a bráchou“* [V/2]. Pouze u Jiřího to nebyl otec, který ho poprvé vzal na fotbal: *„Bylo mně 8 a první zápas co jsem byl na lize, byl myslím Sparta - Karviná. A bylo to se strejdou a bratránkem, takže s rodinou no“* [IV/2]. Respondenty zápasy svého klubu ohromily natolik, že od té doby jsou pravidelnými návštěvníky jeho utkání. To platilo i pro Michala a Stanislava, dokud nezanechali svých chuligánských aktivit. Michal uvedl: *„Pamatuju, že jsme hráli s Teplicema, že jsme seděli na hlavní tribuně, že mě to hodně nadchlo a od těch 8 let jsem už chodil pravidelně“* [III/5]. Stanislav odpověděl podobně a současně sdělil také důvod současné neaktivity: *„No od těch 6 do 24 jsem chodil pravidelně. Ted' už ale mám rodinu a podmínku, tak nechodím“* [V/4].

Vzhledem k tomu, že respondenti od dětství trávili víkendy spjati se svým klubem, s kterým se identifikovali, postupně jejich vztah ke klubu dospěl až do stádia, které hraničí s fanatismem. Toto potvrzuje Honza: *„Seš prostě hrdej na klub, na jeho historii, fanoušky, úspěchy. Baba tě zradí, Zbrojovka nikdy“* [I/61]. Markovi se vztah ke klubu nevyjadřoval lehce a dokonce mu i došla slova: *„Podle mě se to prostě nedá vyjádřit. Nevím prostě, co bych na to řekl jakoby. Především seš na to hrdej anebo aspoň u mě to tak je. Su*

hrdej, že jsem zrovna z Olomouce a že fandím Sigmě. A jako nevím jak jinak bych to popsal“ [II/58]. Jiří zašel ještě dál: „Prostě fotbal to je koníček, záliba a u klubu je to prostě styl života můj, to je srdcová záležitost“ [IV/45]. Zajímavé srovnání nám poskytují dva nyní již na fotbale neaktivní respondenti, kteří jsou schopni objektivně porovnat svůj vztah ke klubu v době, kdy pro ně byl na prvním místě a vztah v současné době, kdy mají jiné priority. Michal uvedl: „Zlín jsem taky miloval. Ted'ka bych to už spíš řekl tak, že Zlín mám rád, fandím mu, podívám se vždycky na jeho výsledky, ale už to tak neprožívám jako dřív. Už mu nevěnuju veškerýj můj čas a veškerý finance“ [III/67]. Ani Stanislav na svůj oblíbený klub úplně nezanevřel: „Byl jsem hrdý na to, že fandím Baníku Ostrava, že jsem z Ostravy jo. Samozřejmě nechal jsem si to i vytetovat jo jako rok založení klubu. Jako dodnes mám rád ten klub, miluju ho a jenom vlastně nechodím na zápasy ted'kom už“ [V/48].

2) Z fanouška fotbalovým chuligánem

Z provedeného výzkumu vyplývá, že přestože respondenty vzal otec či v jednom případě strýc na fotbal za účelem sledování samotné hry, oni samotní byli už během prvního zápasu fascinováni především hlučnými fanoušky, kteří vytvářeli atmosféru. To potvrzuje Honza: „Vím, že mě zaujala atmosféra. Místo na hřiště jsem se furt díval na náš kotel. Fascinoval mě ten hukot a plno pyrotechniky“ [I/5]. Stejně tak Marka zaujala „atmosféra tam obecně na tom fotbalu, hlavně co se týče kotla“ [II/6]. U Michala ten vývoj trval trochu déle: „Když jsem začal chodit na fotbal, tak to bylo spíš skrz ten fotbal a potom postupem času jsem začal víc a víc vnímat tu atmosféru“ [III/7]. Jiří uvedl: „Protože ta atmosféra tam, ta mě úplně dostala. Prostě, já jsem byl malý dítě a tam tak velký stadion, totální kolos, masu betonu a bylo tam 20 000 lidí, kteří prostě hučeli a všichni se bavili tím fotbalem a pyrotechnikou“ [IV/6]. Ani slova Stanislava nejsou nijak odlišná: „Co mě nejvíc zaujalo, tak fanoušci, kotel. Jak v kotli povzbuzují hráče, pyrotechnika mě zaujala“ [V/3].

Vzhledem k tomu, že respondenti odmala vzhlíželi k burácejícímu kotli, kde se sdružují nejvěrnější, nejhluchnější a zároveň nejradikálnější fanoušci, bylo jen otázkou času, kdy ho sami navštíví a stanou se jeho pevnou součástí. Tam se radikalizovali a stali se fanoušky, kteří se na fotbale projevují rizikovým chováním, tedy fotbalovými chuligány. U všech respondentů se tak stalo v období puberty. Honza v souvislosti s kotlem, který poprvé navštívil ve 13 letech, uvedl: „Tam byla občas nějaká pyrotechnika a nějaký ty pokřiky. V tuto dobu sem i začal jezdit na výjezdy [I/25]; no, ale první velkou rvačku jsem zažil v 15 letech. Nebylo to ale na stadionu. Bylo to domluvený před zápasem“ [I/28]. Marek se stal

chuligánem ve stejném věku: „*Jo, bylo to, když jsme naháněli spartány v 15 letech*“ [II/20]. Michal uvedl, že chodil dlouho dobu na fotbal s otcem: „*A třeba kolem 15 let jsem se instinktivně dostal do kotle, který jsem obdivoval* [III/24]; *a pak už to jelo*“ [III/29]. Jiří v pubertě taktéž vyměnil rodinu za kotel: „*To bylo třeba v 15 letech, když jsem tam šel na intr do prvků* [IV/19]; *a už seš v tom*“ [IV/20]. U Stanislava je to tomu podobně, přičemž konstatoval: „*Začali jsme s bratrem chodit do kotle a jeli jsme na můj první výjezd do zahraničí, hráli jsme s Neapolí a tam po skončení utkání jsem vlítl na to, na hrací plochu*“ [V/14].

Respondenti nepopírají, že alespoň zpočátku mělo na jejich nežádoucí jednání ohromný dopad davové chování či noví kamarádi z kotle, kteří je naverbovali. Právě pod jejich vlivem se dopustili i prvních chuligánských deliktů. Jak uvedl Honza: „*Řekl mě, jestli nechcu jít, tak sem šel. Tam to nějak začlo, noví kamarádi*“ [I/34]. Marka oslovili kamarádi při boxerském tréninku: „*Kluci, co tam chodili, mě prostě oslovili s tím, jestli bych o to neměl zájem nebo tak, tak jsem řekl, že jo*“ [II/24]. Michal uvedl: „*Oslovil mě kamarád, kterej byl už tehdy chuligán, abych jel s něma na zápas Baník – Plzeň a byla tam nějaká bitka s Baníkovcema v Ostravě na stadionu*“ [III/13]. Jiří uvedl: „*Jak tam chodíš víc zápasů, poznáváš ty lidi, tak slovo dá slovo*“ [IV/20]. Typický příklad davového chování nastal u Stanislava, který jak bylo již zmíněno, při prvním vážnějším excesu vběhl na hrací plochu: „*Přeskočil jeden, přeskočil druhý, tak jsem přeskočil taky no a na hřišti jsme napadli pořadatele a byla rutika*“ [V/16]. Respondenti sami sebe označili za chuligány z důvodů, jež se opakují. Patří sem účast ve rvačkách proti příznivcům jiných týmů, používání pyrotechniky a boje s pořadateli. Současně víceméně uvedli, že jim chuligánství v první řadě přináší především krásně strávený čas s kamarády a ruku v ruce s tím dobrodružství, adrenalin a spoustu zážitků.

3) Jeden za všechny, všichni za jednoho

V první kategorii jsme si vymezili vztah chuligánů ke klubu. Na základě toho je zjevné, že je to nezkrotná láska ke klubu a městu, která chuligány motivuje k soupeření s rivaly. Přesto dle provedeného výzkumu není pochyb o tom, že je to primárně skupina obdobně smýšlejících kamarádů a touha někam patřit, co drží respondenty u chuligánství. Vztahy ve skupině dokonce přirovnávají k těm rodinným. S tím souhlasí i Honza: „*Jsou to mí brášši. Fungujeme jako rodina. Jeden za všechny, všichni za jednoho*“ [I/40]. Také Marek chuligánství spojuje především s partou kamarádů: „*Jsme stejní kluci pospolu snad 6 let,*

vyjma pár kluků, kteří odešli. Takže především to pro mě znamená kamarádství a to je asi tak nějak všechno že jo. Ty násilný a chuligánský aktivity co jsou s tím spojený, to je taková samozřejmost“ [II/29]. Jiří uvedl: „Je to setkání s kamarádama, prostě sranda“ [IV/27]. Ani slova bývalých chuligánů Michala a Stanislava se neliší od ostatních. Michal uvedl: „Prostě nebylo špatný někam patřit a mít kolem sebe lidi, kteří mají stejný koníčky a stejný přesvědčení“ [III/36]. Podobná slova volil i Stanislav: „Já jsem byl pyšný na to, že máme takovou skupinu, že máme svoji vlajku jo, že jezdíme všude, že máme všichni společný zájmy. Co nás jediný zajímalo, byl ten fotbal“ [V/24].

Respondenti tedy chápou chuligánství jako partu kamarádů, která k tomu zkrátka patří a bez níž by jim jejich činy vlastně ani nezpůsobovaly potěšení. Honza a Michal konstatovali, že sami od sebe, bez vlivu kamarádů, konflikty nevyhledávají, jelikož je to prostě tak nebaví. Podle Jiřího rvačky a výtržnost k fotbalu zkrátka patří. Přesto uznává, že bez kamarádů by se tak neprojevoval. Zato Marek se občas i mimo fotbal dostane do situace, při níž používá pěsti. Přesto uvedl: „Co se týče chuligánství, tak určitě mě to baví spíš po boku těch přátel, když je to jakože něco organizovanýho a všichni víme, proč tam jsme [II/32]; víc mě to ale baví určitě v partě“ [II/34]. Bývalý ostravský chuligán Stanislav vyvolával konflikty i bez kamarádů, kteří ho dle jeho slov ani moc neovlivňovali. Poté však uznal, že i skupina měla na jeho chování jistý vliv: „Já bych to prostě udělal aj sám jo. Ale jako vliv měl aj dav. Šels s davem, bylo tam víc fanoušků a byla nějaká mela se securitkou, tak jsem prostě neváhal a šel do toho taky“ [V/34].

Chuligáni sdílí společné zájmy a postoje, přičemž existence chuligánské skupiny stojí na pocitu sounáležitosti a podpory. Všichni respondenti shodně uvedli, že se s ostatními členy skupiny pravidelně schází i mimo fotbal a fungují na rodinné bázi. Kromě oslav a posezení u piva vyplynulo, že si chuligáni v případě potřeby vzájemně pomáhají a mohou se tak na sebe spolehnout. Honza uvedl: „Třeba kámošovi uhořel byt, tak jsme na něho vybírali peníze. To stejný platí, když je někdo ve vězení. Sháníme jak právní, tak i finanční a materiální pomoc“ [I/45]. Marek konstatoval, že s ostatními členy skupiny určitě netráví nejvíce času na fotbale, ale aktivitami ve volném čase: „Trénujeme box, thajské box, MMA, prostě všechny bojový sporty. Občas si jdeme i zakopat s balónem. Samozřejmostí na tom je, že si pomáháme. Je to kamarádství de facto jako rodina. To znamená, že když třeba někdo potřebuje pomoci se stěhováním, tak jedeme a pomůžeme mu se stěhováním. Když někdo nemá kde spát, přespíš u mě, dokud budeš potřebovat“ [II/40]. Také Michalova skupina držela při sobě: „Třeba se mezi náma dělali občas sbírky na někoho, kdo to potřeboval

a samozřejmě ta skupina držela při sobě. Třeba někomu jsem šel něco pomoci se stěhováním“ [III/42]. Jiří uvedl: „Tak třeba kamarád, když stavěl, tak jsme mu šli prostě pomoci bourat barák. Já když jsem tu měl dřevo, tak mně kluci taky pomohli se dřevem [IV/29]; jakože to není, že bysme se viděli jen na fotbale, my se vidíme i v osobním životě, potkáváme se, nebavíme se jenom o fotbale, řešíme i normální věci“ [IV/31]. Stanislav také udržoval s ostatními členy dobré vztahy i mimo fotbal: „Vím, že když někdo třeba umřel nebo to, tak se vlastně skládalo na věnec, pro rodinu, protože měl dítě a manželku“ [V/38].

4) Dětství

Všichni respondenti prožili šťastné dětství a vzpomínají na něj pouze v nejlepším. Přestože část z nich vyrůstala v neúplné rodině, vztahy s oběma rodiči byly bez narušení a nutno dodat, že je tomu tak dodnes. Vyrůstali v rodinách, které se nevymykaly běžnému standardu. Na základní škole patřili spíše k nekonfliktním žákům. Michal, Jiří a Stanislav ve škole problémy neměli a to ani s chováním, ani s učením. Přestože ani Honza neměl problémy s prospěchem, on už tak vzorným žákem nebyl: „Je pravda, že sem byl třídní sígr, co jako první chlastal nebo kouřil. Ale s učitelama jsem nikdy takto problém neměl [I/13]; Škola mě docela šla. Míval sem jedničky, dvojky, výjimečně trojku“ [I/17]. Zato Marek byl raubíř už na základní škole: „Měl jsem problémy s chováním a s prospěchem nikdy de facto. To vlastně až teď na střední. Já jsem byl hodně hyperaktivní děčko, měl jsem ADHD. Měl jsem prostě hodně energie a hodně jsem se rvával. Takže tamhle jsem něco pomaloval, tam jsem se s někým popral“ [II/11].

Všech pět respondentů bylo už vyšetřováno policií. Michal a Jiří měli první pletky s policií až v dospělosti za čin související s fotbalem. U Honzy, Marka a Stanislava tomu tak bylo již v pubertě. Honza k činu, který nesouvisí s fotbalem, uvedl: „Bylo mně asi 13. Flákali jsme se venku v partě a viděli jsme stát před barákem motorku. Kamoš už s tím měl zkušenosti, tak se mu nějak podařilo motorku nastartovat a odjel. Já jsem po tom na té motorce jezdil taky. Pak ho na ní chytli policajti, tak nás nabonzoval. Skončili jsme tenkrát před soudem“ [I/8]. Podobně tomu bylo u Marka: „Tak poprvé mi bylo asi 11 let, když jsme zapálili v partě záchody u nás v parku (smích). Ale já jsem byl jenom vyšetřovanej, já jsem to neudělal“ [II/9]. Stanislav k první zkušenosti s policií uvedl: „Poprvé mi ještě nebylo 18 a jednalo se o fotbal (smích), o výtržnictví. Hodil jsem kamen na fanoušky protějšího klubu“ [V/6].

5) My nic, to oni!

Žádný z respondentů nesouhlasí s tvrzením, že na fotbale není bezpečno. Prostředí jim připadne úplně normální, opatření přehnaná a nějaké ty konflikty k fotbalu prý vždy patřily. Bývalý ostravský chuligán Stanislav jde ještě dál. Je si dokonce jistý, že fotbalové prostředí je vhodné i pro děti: „*Já si myslím, že je blbost, že rodiny s dětmi mají strach. Já, když jsem chodíval jako malý jo, tak se dělo to stejné a nikdy se mi nic nestalo*“ [V/67]. Opatření na fotbale jsou v režii policie a pořadatelů. Chuligáni mají na obě složky jasný názor, nemít rád je pravděpodobně slabé slovo. Tak to cítí i Honza, Michal a Jiří, kteří policii vyčítají častou provokaci, čímž situaci zbytečně vyostří. Policii nevnímá pozitivně ani Marek: „*Co se týče chuligánů a policajtů, tak to vždycky bude nepřítel číslo 1 pro jakýhokoliv chuligána, že jo*“ [II/63]. Přestože je Stanislav bývalým chuligánem, jeho postoj k policii se nezměnil: „*No, nemám je rád (smích), dodnes. Některé ty konflikty co se dějí i jako dnes, tak ze 60 – 70 % může za to policie nebo ta securitka na stadionech jo*“ [V/55]. Téma security aneb agentura, která pořadatelům pomáhá se zajištěním pořádku na utkáních, nakouzl již Stanislav. Zde platí u všech respondentů to, co u policie. Chuligáni jim vyčítají častou provokaci a zbytečné zákroky. Stanislavovi se nelíbí jejich praktiky: „*Když to řeknu třeba jmenovitě, na Slovácku, na Bohemce, kde tě nechají vyzut prostě bez ponožek, jestli tam nemáš v ponožkách něco nebo v botě jo, jestli tam nemáš petardy ukrytý. Tak to si myslím, že je přes čáru*“ [V/62]. Zato Marek si je moc dobře vědom toho, že pořadatel nemá dostatek kompetencí: „*Když něco, tak pořadatele každé pošle do hajzlu, když něco tak policajt to řeší, že jo* [II/69]; *co jako pořadatel, ten nic. Policajt už tě může sebrat*“ [II/71].

Přestože všichni tito chuligáni už někdy byli nějakým způsobem potrestáni, trest zákazu vstupu na fotbalová utkání byl udělen pouze Honzovi. Dle jeho slov trest trval půl roku, během kterého se v době zápasu musel hlásit na policii. Jednou měsíčně se pak musel dostavovat na pracoviště Probační a mediační služby, která má poskytovat mimo jiné prevenci. K přidělenému probačnímu úředníkovi Honza uvedl: „*Ten byl úplně v klidu. Jednou za měsíc jsem musel za ním jít posedět na necelou hodinu. Bylo to jen tak aby se neřeklo. Ptal se mě, jestli sem nebyl někdy trestanej a na nějaký informace. Ale jakože pokud myslíš nějaký fakt preventivní program, tak to žádnéj nebyl. Jestli teda nebereš to, že se mě jednou ptal, jestli bych nechtěl změnit kamarády*“ [I/77]. Všichni respondenti uvedli, že se nikdy nesetkali s žádnými preventivními programy. Zároveň byly za jedno v tom, že by ani neměli zájem se jich účastnit. Bývalý chuligán Michal si přece jen vzpomněl na situaci, kterou označil za dobře provedenou prevenci: „*Média informovaly týdný před zápasem, že*

dojedou obávaní chuligáni a přitom tam skoro ani nemají plot oddělující hostující fanoušky. A před zápasem na nás čekal majitel toho slovenskýho klubu a měl v ruce flašky nějaké slivovice nebo borovičky, už ani nevím, co to přesně bylo. A rozlival jakoby panáky těm našim fanouškům a samozřejmě pak to zapůsobilo psychologicky, mělo to ten psychologický efekt, že ti fanoušci pak si na tom stadioně nic nedovolili, protože jakmile prostě když se někdo k těm fanouškům jako jak k člověku, tak se pak chováš taky jako člověk“ [III/79].

6 SHRUTÍ VÝZKUMU, DISKUSE

Výzkumem jsme nyní již získali dostatek údajů k tomu, abychom si mohli odpovědět na dílčí výzkumné otázky. Vzápětí si rovněž odpovíme na hlavní otázku výzkumu.

Dílčí výzkumná otázka č. 1: Jak se člověk stane fotbalovým chuligánem?

Data získaná během rozhovorů se u všech respondentů víceméně shodovala. Mimo Jiřího je na fotbal poprvé vzal otec, když byli ještě malé děti. Oni sami byli již během první návštěvy nejvíce okouzleni bouřlivým fanděním a používáním pyrotechniky ze strany kotle. Charakteristická jsou Stanislavova slova: „*Co mě nejvíc zaujalo, tak fanoušci, kotel. Jak v kotli povzbuzují hráče, pyrotechnika mě zaujala*“ [V/3]. Netrvalo dlouho a kotel začali ve věku od 13 do 15 let sami navštěvovat. Vlivem skupiny či kamarádů se v něm radikalizovali a brzy se stali fotbalovými chuligány. Všichni respondenti uvedli, že alespoň zpočátku mělo na jejich nežádoucí jednání ohromný vliv davové chování či noví kamarádi z kotle, kteří je oslovili, zda se nechtějí účastnit chuligánských aktivit. Pro příklad si uvedeme vyjádření Honzy: „*Řekl mě, jestli nechcu jít, tak sem šel. Tam to nějak začlo, noví kamarádi*“ [I/34] a Marka: „*Kluci, co tam chodili, mě prostě oslovili s tím, jestli bych o to neměl zájem nebo tak, tak jsem řekl, že jo*“ [II/24]. Typický příklad davové chování nastal u Stanislava: „*Přeskočil jeden, přeskočil druhý, tak jsem přeskočil taky no a na hřišti jsme napadli pořadatele a byla rutika*“ [V/16]. Na závěr použijeme slova Michala, ke kterým není co dodat: „*A pak už to jelo*“ [III/29].

Na základě tohoto zjištění je zjevné, že respondenti chtěli zaujmout kamarády a kolektiv, do kterého se toužili začlenit. Toto se shoduje s tvrzením Hajného (2001), který hovoří o velkém vlivu skupiny na jednotlivce a to především v období puberty. Jedinci se v tomto věku chtějí předvést před kamarády a lehce podlehnou zájmu skupiny. Davovým chováním se zabýval francouzský autor Le Bon (2016), podle kterého jednotlivci vlivem davu ztrácí sebekontrolu, opakují se po ostatních, načež se stávají snadno ovlivnitelnými.

Dílčí výzkumná otázka č. 2: Co vede chuligány k násilí?

Na základě získaných údajů je zjevné, že je to nezkrotná láska ke klubu a městu, která chuligány motivuje ke krvavému soupeření se svými rivaly. Za všechny chuligány uvedeme slova Honzy: „*Seš prostě hrdej na klub, na jeho historii, fanoušky, úspěchy. Baba tě zradí, Zbrojovka nikdy*“ [I/61]. Přesto dle provedeného výzkumu není pochyb o tom, že je to

primárně skupina obdobně smýšlejících kamarádů a potřeba někam patřit, co vede chuligány k násilí. S tím souvisí touha být se po boku svých kamarádů a zažít pocit blaženého kolektivního vítězství. Všechny odpovědi respondentů zahrnují slova Marka: „*J sme stejní kluci pospolu snad 6 let, vyjma pár kluků, kteří odešli. Takže především to pro mě znamená kamarádství a to je asi tak nějak všechno že jo. Ty násilný a chuligánský aktivity co jsou s tím spojený, to je taková samozřejmost*“ [II/29]. Bývalý chuligán Michal uvedl: „*Prostě nebylo špatný někam patřit a mít kolem sebe lidi, kteří mají stejný koníčky a stejný přesvědčení*“ [III/36]. Chuligáni tedy chápou chuligánství jako partu kamarádů, která k tomu zkrátka patří a bez které by se násilně ani neprojevovali, jelikož by jim to nezpůsobovalo potěšení. Chuligáni sdílí společné zájmy a postoje, přičemž existence chuligánské skupiny stojí na pocitu sounáležitosti a podpory. Všichni respondenti shodně uvedli, že s ostatními členy skupiny fungují na rodinné bázi a pomáhají si ve volném čase, jak jen to je v jejich silách.

Chuligáni se sdružují ve skupinách, proto je třeba souhlasit s Nakonečným (1997), který tvrdí, že se tyto skupiny vyznačují společnou ideologií, autonomií, homogenitou, intimitou a vzájemnou závislostí členů. Dodává, že členové tohoto společenství si zakládají na vědomí „my“, přičemž typickým projevem je vzájemná pomoc, podpora a solidarita příslušníků. Stejně jako v ostatních skupinách i v těchto najdeme lídra či distancované jedince. S tvrzením Nakonečného souhlasí také Smolík (2008), dle kterého členství ve skupině chuligánům dodává sebevědomí, zároveň ale dochází k redukci v jejich myšlení a prožívání.

Dílčí výzkumná otázka č. 3: Ovlivňují rodinné poměry a dětství obecně to, že se člověk stane fotbalovým chuligánem?

Všichni respondenti prožili šťastné dětství a vzpomínají na něj pouze v nejlepším. Přestože 2 z nich prožili dětství v neúplné rodině, vztahy s oběma rodiči byly bez narušení a nutno dodat, že je tomu tak dodnes. Vyrůstali v rodinách, které se nevymykaly běžnému standardu. Kromě Marka nepatřili na základní škole k problémovým žákům. Marek ke svým problémům na základní škole uvedl: *Měl jsem prostě hodně energie a hodně jsem se rvával. Takže tamhle jsem něco pomaloval, tam jsem se s někým popral*“ [II/12]. Zatímco Michal a Jiří měli první problémy s policií až v dospělosti, u zbývajících respondentů tomu bylo již v pubertě. Například Marek k první zkušenosti s policií uvedl: „*Tak poprvé mi bylo asi 11 let, když jsme zapálili v partě záchody u nás v parku (smích). Ale já jsem byl jenom vyšetřovanej, já jsem to neudělal*“ [II/9].

Na základě zjištění nelze říct, že rodinné poměry či dětství mají vliv na to, že se z osoby vyklube fotbalový chuligán. Naprostá většina respondentů měla normální dětství, běžné rodinné poměry, řádnou rodičovskou péči a ani ve škole nepatřili k těm nejvíce problémovým. To se začalo měnit až kolem 15 roku věku, kdy se chytli špatné party, což jim přineslo první problémy se zákonem. Mezi respondenty máme 2 osoby studující vysokou školu, 1 osobu se středoškolským vzděláním s maturitou, 1 osobu studující střední školu s maturitou a 1 osobu se středoškolským vzděláním s výučním listem. Zároveň můžeme konstatovat, že 4 respondenti chodí do zaměstnání, pouze student Marek nemá pracovní poměr. Výsledky výzkumu korespondují s tvrzením Kinga (2000), který odmítá tvrzení, že fotbalové chuligánství je výsadou nezaměstnaných a nevzdělaných osob z nižších tříd. Přestože 2 naši respondenti vyrůstali v neúplné rodině, vzhledem k obecnému stavu rozvodovosti ve společnosti nejde verifikovat tezi Matouška a Kroftové (1998), podle kterých obecně mnoho delikventů vyrůstá v rodinách, kde vlivem rozvodu chybí otec, načež mladíkům chybí vzor.

Dílčí výzkumná otázka č. 4: Jaký mají chuligáni postoj ke složkám, které zajišťují bezpečnostní opatření v souvislosti s fotbalovými zápasy?

V první části práce jsme si vymezili, že bezpečnostní opatření zaštiťuje především Policie České republiky společně s pořadatelskou službou. Všichni ze zkoumaných chuligánů se shodli, že k oběma těmito složkám mají negativní vztah. Respondenti jim vyčítají častou provokaci, čímž situaci zbytečně vyostří. Stanislav dokonce viní policii a pořadatelskou službu z toho, že jsou viníky většiny konfliktů. Vztah zkoumaných chuligánů k policii vystihují slova Marka: „*Co se týče chuligánů a policajtů, tak to vždycky bude nepřítel číslo 1 pro jakýhokoliv chuligána, že jo*“ [II/63]. K pořadatelům se stejná osoba vyjadřuje takto: „*Když něco, tak pořadatele každé pošle do hajzlu, když něco tak policajt to řeší, že jo* [II/69]; *co jako pořadatel, ten nic. Policajt už tě může sebrat*“ [II/71].

Kasal (2013) dokonce uvádí, že samotná přítomnost policie chuligány dráždí, proto dochází k eskalaci napětí, ke kterému by docházet nemuselo. Často se i můžeme setkat s případy, kdy soupeřící chuligáni spojí síly a společně útočí na policii a pořadatelskou službu. Odpověď na tuto dílčí výzkumnou otázku nám poskytuje velice podstatné informace, jelikož z výsledků je zjevné, že fotbaloví chuligáni policii a pořadatelům nedůvěřují a odmítají veškerou spolupráci s nimi. Do případné prevence je tedy vhodné zapojit jiné aktéry, se kterými by chuligáni a obecně fanoušci byli spíše ochotni spolupracovat.

Hlavní výzkumná otázka: Proč se člověk stane fotbalovým chuligánem a z jakého důvodu setrvává v chuligánské skupině?

Výzkumným šetření bylo zjištěno, že fotbaloví chuligáni jsou naprosto homogenní skupinou, tudíž lze dle získaných údajů poměrně spolehlivě vymezit motivaci, aneb proč se člověk stane fotbalovým chuligánem. Začíná to svátečním chozením na fotbal v dětství, nejčastěji v doprovodu otce. Poté dochází ke ztotožnění s klubem a nadále pokračuje postupné vytváření tohoto vztahu až do fáze, které hraničí s fanatismem. Tito mladíci odmala obdivují kotel, tedy sektor, ze kterého nejradikálnější fanoušci vytváří atmosféru na stadionu. V období puberty, kdy mládež mnohdy ještě není rozumem políbená, začnou chodit taktéž do kotle, jelikož jej vždy se zájmem sledovali a zároveň to vidí jako možnost aktivně hnát svůj klub za vítězstvím. Zde již má na jejich jednání ohromný dopad davové chování či noví kamarádi z kotle, kteří je osloví s tím, zda se nechtějí účastnit skupinových chuligánských aktivit. Pro mladíky je členství ve skupině, kde všichni mají stejné zájmy a přesvědčení lákavé, proto lehce podlehnou jejímu vlivu a snaží se její členy zaujmout. Splní se tak jejich touha po začlenění do jim blízké skupiny.

Dle provedeného výzkumu tedy není pochyb, že důvodem setrvání v chuligánské skupině je primárně parta obdobně smýšlejících kamarádů a touha někam patřit, kdy vztahy ve skupině dokonce označují za rodinné. Chuligánství jim tak přináší dobře strávený čas s těmito lidmi a s nimi spojené dobrodružství, adrenalin a zážitky.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Přestože se nám fotbaloví představitelé snaží namluvit, že divácké násilí je na ústupu, poslední události tomu nenapovídají. Kulturní prostředí na místech veřejně přístupných je obecně celospolečenským zájmem a je třeba se násilným, rasistickým či jiným nežádoucím projevům postavit čelem. Kromě desítek zápasů v naší zemi jsem navštívil také mnoho utkání po celé Evropě, včetně Anglie, Itálie a Německa. Právě tyto země měly dříve s fotbalovým chuligánstvím obrovské problémy a nyní s ním, až na výjimky, úspěšně bojují. Z analyzovaných rozhovorů je tedy vhodné navrhnout základní rámec vhodných opatření, která by přispěla k eliminaci rizikového chování na fotbalových stadionech. Jsme si vědomi, že zainteresování činovníci volí v první řadě represí. Stane-li se v souvislosti s fotbalem nějaký malér, okamžitě slyšíme o tom, že se zpřísní tresty, zavrou stadiony, nebo případně jiné omezující prvky. Nyní přejdeme to, že jsou to v drtivé většině případů pouze plané řeči do televize, které jsou za 2 týdny zapomenuty. Raději bychom chtěli upozornit na to, o čem se v této souvislosti téměř nemluví.

Ano, je to prevence, která by se měla konečně dostat do popředí. Víme, že s tímto tvrzením mnoho lidí nebude souhlasit, ale výše uvedené země jsou příkladem toho, že jen trestáním ničeho nedocílíme. Až když se tyto země zaměřily na prevenci, mohlo se začít hovořit o zlepšení situace. Nemusíme chodit daleko, Česká republika se s chuligánstvím nedokázala za 30 let vypořádat. Jako hlavní důvod bych se nebál označit takřka nulovou prevencí. Opravdu nemám pocit, že by se za těch 21 let, co chodím na fotbal, něco změnilo. Potrestají jednoho chuligána, dorostou další a často ještě radikálnější chuligáni. V České republice zkrátka neexistuje ucelená koncepce.

Jak z výzkumu vyplynulo, není pochyb o tom, že samotní chuligáni o prevenci nejeví žádný zájem, tudíž logicky nejsou ochotni se preventivních programů účastnit. Dále vyplynulo, že fotbalovým chuligánem se člověk stává většinou ve věku mezi 15 a 18 lety. Zároveň vyšlo najevo, že fotbaloví fanoušci obecně nemají kladný vztah k policii ani k pořadatelům. Současně jsme zjistili, jak moc důležitý je pro ně jejich klub. Vzhledem k uvedeným skutečnostem je to právě klub, který musí se svými příznivci preventivně pracovat, přičemž by se mělo jednat především o primární prevenci, a to právě proto, jelikož aktivní chuligáni o prevenci nejeví zájem. Naprosto souhlasíme s Bakošovou (2013, s. 127), podle které k „*možnostem sociální prevence chuligánství na sportovištích patří zejména fanprojekty, terénní sociální práce, místa vyhrazená pro fanoušky a probační a nápravné programy.*“

Proto dle výsledků výzkumu míníme, že každý fotbalový klub hrající nejvyšší soutěž by měl mít povinnost zaměstnávat osobu, která se bude věnovat výhradně práci s fanoušky. **Troufáme si tvrdit, že absolvent sociální pedagogiky je nejvhodnějším uchazečem na tuto pozici.** Náplň jeho práce by spočívala hlavně v primární prevenci, především s fanoušky daného fotbalového klubu, s orientací na příznivce ve věku od 13 do 18 let. Pracovník by vytvářel preventivní programy, v rámci kterých by s těmito osobami ve skupině pracoval. Velice populární jsou mezi mladými příznivci autogramiády hráčů, proto navrhujeme tyto programy spojit právě s touto událostí. Přílákalo by to zcela jistě více zájemců, přitom zapojení hráčů do tohoto programu by také nebylo na škodu. Podstatné je informovat zejména o negativních důsledcích života fotbalového chuligána, především připomínat potíže, které je mohou vlivem jejich nežádoucího chování čekat. Jak jsme uvedli, do programu bychom zapojili i hráče klubu, existuje-li ta možnost, tak i hráče odlišné barvy pleti. Toto může napomoci k odstranění předsudků.

Pracovník by se měl také pokusit zkontaktovat fanouškovské skupiny, které u klubu působí a zkusit jim vysvětlit, co je jeho záměrem. Současně by měl být jakousi spojkou mezi fanoušky a policií. Jsme si vědomi toho, že mladé fanoušky ze všeho nejvíce zaujme příběh založený na skutečné události. Zkušený pracovník s dobrou osobní znalostí by měl být schopen zajistit osobu, která si cestou fotbalového chuligána prošla, ale nyní už, ať už z jakéhokoliv důvodu, žije řádným životem. Je třeba ale skutečně mluvit hlavně o negativech, které těmto osobám chuligánství přineslo. Jak totiž bylo zmíněno v první části práce, podobná snaha již proběhla, když byl natočen snímek ukazující chování fotbalových chuligánů cestou na zápas. Film však nepoukazoval na následná negativa, která pachatelům vznikla, tudíž se mládež v jednání představitelů filmu inspirovala.

Zastáváme názor, že by tento pracovník klubu měl podobný program realizovat také na druhém stupni základních škol, a to především na školách, u kterých je vzhledem k jejich poloze vysoká pravděpodobnost radikalizace žáků. Zde se jedná především o města či jejich okolí, která jsou s činností fotbalových chuligánů spojena. Uveďme si například Prahu, Brno, Ostravu, Opavu, Olomouc a další.

Ruku v ruce s prevencí by měla být zavedena i nějaká ta represivní opatření. Adresný ticketing aneb lístek na jméno, zákaz prodeje alkoholu na stadionech či namátkové dechové zkoušky při vstupu na stadion s předepsanou tolerancí. Víme, že vyřešit tento problém není

otázka jednoho dne, ale domníváme se, že v případě realizace našeho návrhu by se i fotbalové stadiony mohly stát místem, kde bychom se cítili bezpečně a mohli na ně beze strachu brát své děti.

ZÁVĚR

„Existují tři druhy přátel. Skuteční přátelé, kolegové z práce a fotbaloví kamarádi.“

Plenderleith, 2004, s. 146

Fotbal je dnes celosvětový fenomén, jehož význam mnohdy přesahuje hranice sportu. Z prosté lidové hry se kopaná stala vlivnou součástí veřejného života společnosti, se schopností ovlivnit její politickou a ekonomickou situaci. Jedná se o sportovní hru s nejvyšším počtem fanoušků, kterou sledují miliony diváků na celé zeměkouli. V poslední době je však fotbal stále častěji spojován s neurvalými a agresivními fanoušky, kteří škodí jak klubům, tak především samotnému fotbalu.

V teoretické části práce jsme si vymezili základní pojmy a vysvětlili vztah problematiky k sociální pedagogice. Důkladněji jsme se věnovali fotbalovému chuligánství v Anglii a v České republice, a to od jeho vzniku až po současnost. Snažili jsme se také najít možné příčiny fotbalového chuligánství z různých úhlů pohledu. Ke konci jsme představili realizovanou prevenci, protichuligánskou politiku a úlohu sociálního pedagoga, coby činitele prevence pracujícího s fanoušky. V praktické části jsme navázali na teoretickou část bakalářské práce. Výzkum byl realizován s pěti respondenty, přičemž tři jsou stále aktivními fotbalovými chuligány a ve dvou případech se jednalo o chuligány bývalé. Ke sběru dat byly využity polostrukturované rozhovory. K analýze výzkumem získaných dat jsme využili techniku otevřeného kódování a pro interpretaci výsledků výzkumu byla zvolena technika vyložení karet. Prostřednictvím výzkumu jsme chtěli zjistit, proč se člověk stane fotbalovým chuligánem, co ho vede k členství v chuligánské skupině a jaké potěšení mu to přináší. Zjištěné skutečnosti pro nás nebyly velkým překvapením, ačkoliv takovou homogenost výsledků rozhovorů jsme neočekávali.

Z realizovaného výzkumu je možno vyzorovat, že chuligánem se člověk stane, poněvadž touží po začlenění do skupiny, jejíž členové mají stejné cíle, zájmy a přesvědčení. Důvodem setrvání v chuligánské skupině je tedy primárně parta obdobně smýšlejících kamarádů a přání někam patřit. Chuligánství jim pak přináší dobře strávený čas s těmito lidmi a s nimi spojené dobrodružství, adrenalin a zážitky. Zároveň vyšlo najevo, že v České republice neexistují adekvátní preventivní programy v rámci diváckého násilí. Přitom jak je

patrné v okolních zemích, právě zapojení mladé generace do těchto programů by fotbalové chuligánství mohlo zcela potlačit.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit příčiny fotbalového chuligánství a na základě zjištěných skutečností navrhnout základní rámec vhodných opatření, která přispějí k eliminaci rizikového chování na fotbalových stadionech. Poslání práce bylo dle mého názoru splněno a doufám, že by naše práce mohla alespoň v malé míře napomoci k eliminaci činnosti fotbalových chuligánů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica. Terminologický výkladový slovník zo sociálnej pedagogiky. Trnava: Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnavě, 2013. ISBN 978-80- 8105-514-0.
- [3] BUFORD, Bill. Sám mezi rowdies. Nové Sedlo u Lokte: Zdeněk Plachý, 2005. ISBN 80-903556-0-9.
- [4] CARNIBELLA, G., FOX, A., MCCANN, J., MARSH, J. and MARSH P. Football violence in Europe: A report to the Amsterdam Group. Oxford: The Social Issues Research Centre, 1996.
- [5] COUFALOVÁ, Bronislava, Jan PINKAVA a Veronika POCHYLÁ. Trestněprávní odpovědnost ve sportu. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-88-5.
- [6] ČECHÁK, Vladimír a Jiří LINHART. Sociologie sportu. Praha: Olympia, 1986.
- [7] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Policejní psychologie: základy praktické psychologie pro policisty, strážníky, justiční stráž a pracovníky soukromých bezpečnostních služeb. Praha: Support, 1996. ISBN 80-902164-0-4.
- [8] DACÍK, Tomáš. Rasy a rasismus. Brno: CERM, 2000. ISBN 80-7204-175-4.
- [9] DUPUY, R. Ernest a Trevor Nevitt DUPUY. Historie vojenství: Harperova encyklopedie. Praha: Forma, 1997. ISBN 80-7213-008-0.
- [10] ERIKSEN, Thomas Hylland. Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.
- [11] GOODHEAD, Giles. My proti nim: putování po nejvýznamnějších fotbalových utkáních světa. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-243-8.
- [12] HAJNÝ, Martin. O rodičích, dětech a drogách. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0135-9.
- [13] CHARVÁT, Michal. Hostilita ve sportovním prostředí. Brno: BMS creative, 2008. ISBN 978-80-254-3146-7.
- [14] INWOOD, Stephen. Historie Londýna. Praha: BB art, 2003. ISBN 80-7341-017-6.
- [15] KAPUŚCIŃSKI, Ryszard. Fotbalová válka. Praha: Panorama, 1983.

- [16] KASAL, Josef. Násilí na stadionech jako odraz kultury. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-362-8.
- [17] KING, Anthony. The postmodernity of football hooliganism. *The British Journal of Sociology*, 1997.
- [18] KING, Anthony. Football fandom and post-national identity in the New Europe. *The British Journal of Sociology*, 2000.
- [19] KING, John. Anglie hraje venku. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-742-1.
- [20] KING, Martin a Martin KNIGHT. Hoolifan: třicet let násilí. Nové Sedlo u Lokte: Zdeněk Plachý, 2005. ISBN 80-903556-1-7.
- [21] KNOTOVÁ, Dana. Úvod do sociální pedagogiky: studijní texty pro studenty oboru sociální pedagogika. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7077-6.
- [22] KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [23] LE BON, Gustave. Psychologie davu. Praha: Portál, 2016. ISBN 80-901527-8-3.
- [24] MACHO, Milan. Zlatá kniha fotbalu. Praha: XYZ, 2006. ISBN 80-87021-35-5.
- [25] MAREŠ, Miroslav. Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-45-4.
- [26] MAREŠ, Miroslav, Josef SMOLÍK a Marek SUCHÁNEK. Fotbaloví chuligáni: evropská dimenze subkultury. Brno: Centrum strategických studií, 2004. ISBN 80-903333-0-3.
- [27] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.
- [28] Ministerstvo vnitra ČR. Návrhy opatření k řešení problematiky diváckého násilí. [online]. Časopis Policista, Praha, č. 11/2008. [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/2008-11-priloha-mala-pdf.aspx.
- [29] Ministerstvo vnitra ČR. Zpráva o situaci v oblasti diváckého násilí, dopadu koncepce v praxi a návrzích dalších opatření. [online]. Praha, 2010. [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-divackeho-nasili-pdf.aspx.

- [30] MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- [31] MIOVSKÝ, M. a kol. Primární prevence rizikového chování ve školství. Praha: Togga, 2010. ISBN: 978-80-87258-47-7.
- [32] NAKONEČNÝ, Milan. Encyklopedie obecné psychologie. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- [33] NIKL, Jaroslav a Petr VOLEVECKÝ. Divácké násilí. Praha: Policejní akademie ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-249-2.
- [34] OLIVOVÁ, Věra. Lidé a hry: historická geneze sportu. Praha: Olympia, 1979.
- [35] PLENDERLEITH, Ian. Ve stínu tribuny: fotbalové příběhy a ještě něco navíc. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-177-6.
- [36] PONĚŠICKÝ, Jan. Agrese, násilí a psychologie moci: v životě i v procesu psychoterapie. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-378-3.
- [37] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [38] SEKOT, Aleš. Sociologické problémy sportu. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2562-8.
- [39] SLEPIČKA, Pavel. Sportovní diváctví. Praha: Olympia, 1990. ISBN 80-7033-012-0.
- [40] SLEPIČKA, P. a kol. Divácká reflexe sportu. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1838-8.
- [41] SMITH, Michael D. Violence and sport. Toronto: Butterworths, 1983. ISBN 0409868167.
- [42] SMOLÍK, Josef. Fotbalové chuligánství: historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary: Zdeněk Plachý, 2008. ISBN 978-80-903556-3-7.
- [43] STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

- [44] SUCHÁNEK, Marek a Miroslav MAREŠ. Sociální prevence a pedagogické aktivity proti diváckému násilí: přehled situace v Německu a v České republice. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISSN 1802-7679.
- [45] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- [46] VOKUŠ, Jiří, 2014. Pořádkové jednotky a antikonfliktní týmy. In www.policie.cz [online]. Praha: Policie České republiky [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/poradkove-jednotky-a-antikonfliktni-tymy>.
- [47] WANN, Daniel L. Sport fans: the psychology and social impact of spectators. New York: Routledge, 2001. ISBN 0-415-92464-2.
- [48] WILLIAMS, J. Fact Sheet 1: Football and Football Hooliganism. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research, 2001.
- [49] Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
- [50] Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [51] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	A jiné
č.	Číslo
ČR	Česká republika
FC	Fotbalový club
FIFA	Mezinárodní federace fotbalových asociací
JKG	Johny Kentus Gang
MMA	Mixed Martial Arts
např.	Například
s.	Strana
Sb.	Sbírky zákonů
tzv.	Takzvané
UEFA	Unie evropských fotbalových asociací

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Chuligánské gangy v ČR

23

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozhovor č. 1

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR Č. 1

I - Honza

Na úvod tě požádám o krátké představení. Kolik ti je let, jaké je tvoje vzdělání a současná profese?

Ahoj, je mně 27 let. Mám střední s maturitou. Zaměstnání bych si raději nechal pro sebe, protože bych o něho nerad přišel.

Vzpomeneš si, s kým si poprvé šel na fotbal a kolik ti bylo let?

Jasně, na Zbrojovku jsem šel poprvé s taťkem, kterej tam sám chodil od dětství. No, bylo mně asi 5, 6 nebo 7 let.

Co tě při této návštěvě nejvíce zaujalo? Navštěvuješ od té doby pravidelně zápasy svého klubu?

Fotbal si už nepamatuju, ale vím, že mě zaujala atmosféra. Místo na hřiště jsem se furt díval na náš kotel. Fascinoval mě ten hukot a plno pyrotechniky. Jezdím na každěj zápas. Přece jenom ale aj na domácí zápasy dojíždím 50 kilometrů. Takže je to složitý.

Pakliže si byl někdy vyšetřován policií, v kolika letech poprvé a o jakou věc se jednalo?

Jo byl jsem vyšetřovanej brzo, ale to nemělo nic společnýho s fotbalem. Bylo mně asi 13. Flákali jsme se venku v partě a viděli jsme stát před barákem motorku. Kamoš už s tím měl zkušenosti, tak se mu nějak podařilo motorku nastartovat a odjel. Já jsem po tom na té motorce jezdil taky. Pak ho na ní chytli policajti, tak nás nabonzoval. Skončili jsme tenkrát před soudem. Já s velkým štěstím nakonec jenom jako svědek.

Býval jsi na základní škole problémovým žákem? Měl jsi problémy s prospěchem?

Hmm, co to znamená problémovej žák? Jako to je fakt těžký posoudit. Je pravda, že sem byl třídní sígr, co jako první chlastal nebo kouřil. Ale s učitelama jsem nikdy takto problém neměl. Jo poznámky, třídní důtky, to jo. Ale třeba dvojku s chování, nebo že bych měl neomluvený hodiny, to ne. Prospěch? To nikdo nikdy nechápal, ale i když jsem ve škole dělal hovno a neměl skoro ani žádný sešity, škola mě docela šla. Míval sem jedničky, dvojky, výjimečně trojku. Nejvíc mě šel tělocvik, ve kterým sem reprezentoval školu.

Jak vzpomínáš na své dětství? Jaký si měl vztah s rodiči a sourozenci?

Ale jo, sice tam bylo i složitější období, když se naši v mých 5 letech rozvedli, ale vzpomínám na to v dobrém. Mám jednu ségru a 2 nevlastní bráchy a se všema mám super vztah. S rodičama mám taky super vztah, i když tatku vídám tak 3x do roka. Často si voláme, hlavně o fotbale.

Považuješ se za fotbalového chuligána? Pokud ano, tak proč?

Jo považuju. Proč? Protože nechodím na fotbal jen sledovat fotbal. To můžu aj doma u televize. Chodím povzbuzovat z kotle svůj tým, účastním se často i venkovních zápasů. A k tomu už prostě sem tam patří nějaká mela, pyrotechnika, konflikty se soupeřem atd.

Můžeš mi popsat tvůj první kontakt s chuligánstvím?

Asi takhle, do kotla sem začal chodit v 13 letech. Tam byla občas nějaká pyrotechnika a nějaký ty pokřiky. V tuto dobu sem i začal jezdit na výjezdy. Tam jezdijou většinou ti nejvěrnější. Ti jsou zároveň i nejradikálnější. Proto se tam vždycky aspoň něco malýho stane. Vem si, že chlastáš třeba několik hodin ve vlaku.. no, ale první velkou rvačku jsem zažil v 15 letech. Nebylo to ale na stadionu. Bylo to domluvený před zápasem.

Jak se taková rvačka domlouvala a jak to probíhalo?

Česko není zas tak velký. Lídři různých chuligánských ekip se znají. Domluvilo se to banda na bandu do 20 let. Nás bylo asi 35, spartanů dojelo asi 50. Probíhalo to úplně normálně. Vybralo se opuštěný hřiště v malé dědině. My na jedné straně, oni na druhé. Dokopali nás a jeli jsme dom.

Byl jsi už tenkrát členem nějaké organizované skupiny?

Nebyl. Ale chuligán, co jsem s ním chodil na fotbal, byl na internátu v Brně. Takže byl s něma víc v kontaktu. Řekl mě, jestli nechcu jít, tak sem šel. Tam to nějak začlo, noví kamarádi.

Nyní si člen nějaké skupiny? Jaké jsou případně Vaše aktivity?

Jo, ale nebudu jmenovat. Mě osobně to je jedno, ale nechcu mít problémy s klukama. Mezi naše aktivity patří hlavně konfrontace s chuligánama soupeře. Hlavně Sparta a Baník. Je jedno, kde to proběhne. Nebráníme se ničemu ani na stadionu ani mimo. Když je nějaká možnost napadnutí soupeře na stadionu, tak neváháme. Jasně, že taky povzbuzujeme svůj

tým. Povzbuzujeme, děláme choreografie nebo pro ověžení atmosféry používáme pyrotechniku.

Co pro tebe znamená členství v této skupině?

Jsou to mí bráši. Fungujeme jako rodina. Jeden za všechny, všichni za jednoho.

Popral by ses i sám nebo tě prostě baví porvat se jen po boku svých přátel?

Tak jako rval jsem se od mala, nebál jsem se toho. Ale přece jenom mě už není 15, takže sám od sebe konflikty nevyvolávám. V kolektivu je vítězství sladší.

Kolik má asi členů tvoje skupina?

Těžko říct, protože dost lidí není úplně 100 % aktivních. Ale v mé skupině je nás asi 40 – 50.

Setkáváte se i mimo fotbal?

Jasný, jak sem říkal. Jsme jak rodina. Potkáváme se na oslavách, návštěvách nebo třeba, i když někdo potřebuje stavět dům. Nebo třeba kámošovi uhořel byt, tak jsme na něho vybírali peníze. To stejný platí, když je někdo ve vězení. Sháníme jak právní, tak i finanční a materiální pomoc.

Můžeš přiblížit, jak vypadá jeden takový den ve Vašem podání? Samozřejmě mám na mysli den, kdy jdete na fotbal.

Každý zápas je jinej. Záleží, jestli se hraje doma nebo venku. Taky záleží, s kým hrajeme. Když hrajeme s někým nezajímavým, kde není možnost potkat soupeře, tak na to hodně lidí kašle a jezdí se jen jednotlivě. Když hrajeme s někým zajímavým, tak se sraz domlouvá třeba i měsíc dopředu. Je to proto, že třeba z Ostravy k nám dojede 1500 chacharů, tak se nesmíme nechat v našem městě zahanbit. Nesmí si tu dělat, co chtějí. S tím souvisí i ten sraz, protože fakt je to jiný proti týmu, kterej dojede ve stovkách a něco jinýho, když nedojede nikdo. Chodí se po městě, vyhlížejou soupeři a jak se zápas blíží tak to směřuje ke stadionu. V takových zápasech vždy někdo pronese nějakou pyrotechniku. Pokaždé taky uslyšíte pro ostatní asi nevhodný pokřiky. Když se podaří, tak i naběhnem na sektor hostů.

Proč to vůbec děláš? Jaká pozitiva ti to přináší?

Když jsem začínal, tak to bylo z lásky ke klubu. Láskou k městu, které je srdcem naší Moravy. Teď už je to prostě takovej způsob života. Setkáváš se s těma lidma x let, zažiješ

s něma tolik dobrodružství a průserů.. ten adrenalin ti prostě nic nenahradí, ten skupinový pocit vítězství v boji. To, že ty vítězíš a soupeř před tebou utíká.

Dá se vyjádřit tvůj vztah ke klubu a k fotbalu?

Fotbal jsem odjakživa hrál a pořád hraju. Mám ho rád. Ale je to hrdost na klub, hráči se točí furt. Seš prostě hrdej na klub, na jeho historii, fanoušky, úspěchy. Baba tě zradí, Zbrojovka nikdy.

Jaký zastáváš postoj k policii? Má na vaše chuligánské aktivity nějaký vliv?

Každej chuligán nesnáší fyzli. Nemusíš byt ani chuligán. Myslím, že celkově lidí, co chodijou na fotbal moc policajty nemusijou. Ale zase když mně bylo 13 nebo 15, tak jsem to bral jinak a ochcával jim auta. Teďka to prostě беру tak, že jsou to lidi a jen dělají svoju práci. Zním osobně nějaký policajty a s některýma se dá i bavit. Ale jasně, že když seš na fotbale, tak na fyzly nadáváš. Často taky zbytečně provokujou a udělají ještě větší bordel. Jo tak vliv na nás mají. Přece jen si musíme dávat pozor. A co si budeme povídat.. je rozdíl, když trefíš sekurit'áka nebo policajta. Jsou dost chránění.

Jak hodnotíš činnost pořadatelů na utkáních?

To je to stejný jak policajti. Taky kolikrát něco vyprovokujou a můžou si za to sami. Já jsem byl vždycky proti tomu, aby chuligáni dělali sekurit'áky. A jak myslíš, že to vypadá, když hrajeme třeba na Spartě nebo v Ostravě? V sekuritce jsou jejich chuligáni.. jak to pak může dopadnout? Podle mě by si měli chuligáni bez rozdílu pomáhat a ne někoho za pomoci fyzlů mlátit.

Vím, že ti byl v minulosti udělen trest zákazu vstupu na fotbal, během kterého si musel navštěvovat probačního úředníka. Můžeš popsat, jakým způsobem probíhala návštěva probačního úředníka a zda-li si se účastnil nějakého preventivního programu?

Jo dostal jsem trest na půl roku. Probační mě vždycky nařizoval chodit během zápasu k nám na policii. Ono taky záleželo, kde jsme hráli. Když jsme hráli na druhé straně republiky, tak stačilo ukázat policajtům během zápasu občanku a mohl jsem jít. Když jsme hráli doma, tak jsem se musel na policii ukázat asi 30 minut před zápasem. Pak jsem hned odešel, ale zase 30 minut po zápase jsem tam musel zas dojít. Jo ale ty se vlastně ptal na návštěvu toho probačního. Ten byl úplně v klidu... jednou za měsíc jsem musel za ním jít posedět na necelou hodinu. Bylo to jen tak aby se neřeklo. Ptal se mě, jestli sem nebyl někdy trestanej a na nějaký informace. Ale jakože pokud myslíš nějaký fakt preventivní program, tak to

žádný nebyl. Jestli teda nebereš to, že se mě jednou ptal, jestli bych nechtěl změnit kamarády.

Setkal ses někdy vůbec s preventivními programy? Měl by si zájem se preventivního programu zúčastnit?

Ne a neměl.

Jaký je tvůj názor na opatření, která mají zamezit diváckému násilí?

Tak podle mě je to všechno úplně přehnaný. Hlavně ze strany médií. Něco se jednou za rok stane a pak se o tom 3 roky mluví a furt dokola. Novinářům ta situace naprosto vyhovuje, protože jsme pro lidi zajímavý téma.

Co by se muselo stát, aby si přestal chodit na fotbal?

To se nikdy nestane.

Můžeš něco sdělit obecně sdělit o svých plánech do budoucna?

Na fotbal určitě budu chodit i dál a to ostatní nechám na osudu.